

І С Т И Н И

ДЖЕЙН
ОСТЕН

ЧУТТЯ
І ЧУТЛИВІСТЬ

Істини

Джейн Остин

Чуття і чутливість

«Фолио»

1811

УДК 821.111

Остин Д.

Чуття і чутливість / Д. Остин — «Фолио», 1811 — (Істини)

ISBN 978-966-03-8031-8

Джейн Остен (1775—1817) і досі по праву вважається «першою леді» англійської літератури. Її «романи звичаїв» підкоряють ось уже третє століття щирістю, тонким психологізмом, істинно англійським гумором і є обов'язковими для вивчення в коледжах і університетах Великої Британії. У романі «Чуття і чутливість» вперше в європейській прозі з'являється героїня з новим типом характеру: розумна, іронічна, рішуча, доля якої стала запереченням розхожих уявлень того часу про романтичну пристрась як вершину людських почуттів.

УДК 821.111

ISBN 978-966-03-8031-8

© Остин Д., 1811

© Фолио, 1811

Содержание

Розділ 1	5
Розділ 2	8
Розділ 3	11
Розділ 4	14
Розділ 5	17
Розділ 6	19
Розділ 7	21
Розділ 8	23
Розділ 9	25
Розділ 10	28
Розділ 11	32
Розділ 12	35
Розділ 13	38
Розділ 14	42
Розділ 15	45
Розділ 16	49
Розділ 17	52
Конец ознакомительного фрагмента.	53

Джейн Остен

Чуття і чутливість

Розділ 1

Родина Дешвудів жила в Сассексі вже давно. Маєток вони мали великий, а помешкання їхнє було в Норленд-парку – в самому центрі їхніх володінь. Дешвуди вели життя цілком добропристойне і здобули прихильність і повагу своїх сусідів. Колишній власник цього маєтку, що вже помер, був одинаком, дожив до похилого віку, упродовж багатьох років його сестра була і нерозлучним товаришем, і економкою. Але після її смерті, що трапилася за десять років до того, як помер він сам, у його домі сталася велика переміна – після смерті сестри хазяїн запросив до себе і поселив у своєму помешканні родину свого племінника містера Генрі Дешвуда – законного спадкоємця Норлендського маєтку і людину, якій він мав намір передати цей маєток у спадок. Отож останні свої роки поважний старий щасливо провів у товаристві свого племінника, племінниці та їхніх дітей. Він у них душі не чув. Постійна увага з боку подружжя Дешвудів до його забаганок, що йшла не тільки від необхідності, але й від доброти серця, забезпечувала йому увесь той комфорт, на який заслуговував його похилий вік; а життєрадісні дитинчата скрашували його життя.

Від першого шлюбу містер Генрі Дешвуд мав одного сина; теперішня його дружина народила йому трьох дочок. Син, респектабельний молодик твердої вдачі, був добре забезпечений завдяки чималому статку його матері, половина якого відійшла йому після досягнення ним повноліття. Одруження, що сталося невдовзі, зробило його ще заможнішим. Тому норлендський маєток цікавив його як спадщина набагато менше, ніж сестер, бо їхні статки були незначними, якщо не брати до уваги те, що могло перепастися їм після успадкування маєтності їхнім батьком. Мати їхня не мала нічого, батько ж мав у своєму розпорядженні лише сім тисяч фунтів; бо друга половина статку його першої дружини теж призначалася її дитині, і він мав з неї лише прижиттєвий процент.

І ось старий джентльмен помер; зачитали його заповіт; і, як усякий інший заповіт, він спричинився і до задоволення, і до розчарування. Небіжчик не був такий несправедливий і невдячний, щоб позбавити свого племінника маєтку, але залишив він його у спадок на таких умовах, що наполовину зменшили цінність самого заповіту. Не так для себе, як для своєї жінки та дочок хотів мати містер Дешвуд цей маєток; але останній мав дістатися його сину, потім – синові сина, чотирирічному хлопчикові, до того ж на таких умовах, котрі не давали йому можливості забезпечувати найдорожчих йому людей – чи то якимись доходами з маєтку, чи то за рахунок продажу цінної деревини з навколишніх лісів. Усе було задумано на користь оцього хлопчика, який протягом своїх нечастих відвідин Норленда зі своїми матір'ю та батьком встиг завоювати таку велику симпатію хазяїна маєтку звичайними для маленьких дітей принадами: впертістю, шепелявістю, шумливістю та хитрими витівками, що симпатія ця переважила всю ту увагу та повагу, з якими довгі роки ставилися до нього дружина його племінника і її дочки. Однак старий джентльмен аж ніяк не мав наміру бути недобрим і невдячним, отже, на знак своєї любові до цих трьох дівчат – кожній з них відписав по тисячі фунтів.

Спочатку розчарування містера Дешвуда було великим. Але вдачу він мав веселу і життєрадісну і тому небезпідставно міг сподіватися на те, що проживе ще довгі роки, протягом яких – живучи ощадливо – спроможеться зекономити кругленьку суму з доходів від продукції маєтку, які і так були чималими і які можна було збільшити досить швидко. Але лише рік випало йому розпоряджатися багатством, якого він так довго дождався. Лише на рік він

пережив свого дядька; і все, що лишилося його вдові та дочкам, – були десять тисяч фунтів, включаючи останні надбання.

Щойно стало відомо про загрозу його життю, послали за сином; і містер Дешвуд – з усією наполегливістю й переконливістю, до яких змушував перебіг хвороби, – доручив йому турботу про мачуху та сестер.

До решти сім'ї містер Джон Дешвуд не мав тих сильних родинних почуттів, які він мав до батька, і був глибоко вражений проханням, з яким батько звернувся до нього в такий сумний час, проте пообіцяв зробити все, що він зможе, щоб мачуха та сестри жили в достатку. Зачувши таке запевнення, його батько заспокоївся, і в містера Джона Дешвуда з'явилася вільна година, аби подумати – а що ж реально він зможе для них зробити.

Містер Джон Дешвуд не був жорстокосердим молодиком, якщо не вважати жорстокосердістю певну холодність вдачі та певну егоїстичність; але загалом він був людиною шанованою, бо у відправленні своїх щоденних обов'язків поводився як годиться і з належною добротністю. Якби дружина його була людиною більш доброзичливою, то до нього б ставилися з іще більшою пошаною – може, він і сам став би людиною більш доброзичливою, бо одружився він у дуже молодому віці і дуже любив свою дружину. Але дружина Джона Дешвуда була лише його сміховинною карикатурою – ще обмеженішою і ще егоїстичнішою.

Коли він дав своєму батьку таку обіцянку, то він і справді сам для себе вирішив зробити своїм сестрам подарунок, збільшивши на тисячу фунтів статок кожної з них. У ту хвилину йому й справді здавалося, що він здатен на таке. Перспектива чотирьох тисяч фунтів на рік на додаток до його теперішнього доходу, а ще призначена йому половина багатства його матері зігрівала його серце і сповнювала його великодушністю та поблажливістю. Так, він виділить їм три тисячі фунтів: з його боку це буде такий щедрий та красивий жест! Цієї суми їм буде достатньо для безхмарного існування. Три тисячі фунтів! Таку значну суму він зможе заощадити без якихось суттєвих незручностей для себе. Джон Дешвуд думав про це цілий день, а потім багато днів підряд і зовсім не жалкував з приводу свого рішення.

Не встигли поховати батька, як дружина Джона Дешвуда, не попередивши свою свекруху, прибула зі своєю дитиною та слугами. Ніхто не ставив під сумнів її права приїхати – будинок належав її чоловікові з моменту смерті його батька, але цей приїзд лише підкреслив неділякатність її поведінки. Будь-якій жінці з пересічною чутливістю, яка опинилася б у становищі місіс Дешвуд, такий вчинок не сподобався б, але для останньої, з її високими поняттями про честь та романтичними уявленнями про великодушність, він раз і назавжди став причиною невимовної огиди. Ніхто з її родини ніколи не відчував особливої симпатії до місіс Джон Дешвуд, але досі вона не мала нагоди продемонструвати, з якою зневагою до комфорту і до почуттів інших людей вона може поводитися.

Місіс Дешвуд була так вражена негідною поведінкою і таким щирим було її почуття відрази до своєї невістки, що вона вже вирішила була назавжди покинути маєток, коли б не благання її старшої доньки і її власна ніжна любов до своїх трьох дітей, заради яких не варто було сваритися з їхнім братом. Перше змусило її замислитися над доречністю такого кроку, а друге – трохи згодом – зміцнило її у бажанні залишитися.

Елінор, її найстарша дочка, чия порада виявилася такою дієвою, була проникливо-розумна і розважлива у своїх судженнях, і це дозволяло їй, незважаючи на її дев'ятнадцять років, бути порадицею своєї матері і часто давало змогу – на загальну користь – протидіяти тій жвавості характеру місіс Дешвуд, яка зазвичай призводила до необдуманих вчинків. Вона мала надзвичайно добре і ніжне серце; почуття її були сильними, але вона добре вміла ними керувати: це було те вміння, якому її матері ще тільки слід було навчитися і якому одна з її сестер вперто не бажала вчитися.

Здібності Маріанни багато в чому не поступалися здібностям Елінор. Вона була чутлива і розумна, але нестримна у своїх почуттях; ні у своїх печалях, ні у своїх радощах міри вона

не знала. Вона була великодушна, доброзичлива, цікава: вона була яка завгодно – тільки не розважлива. Її схожість з матір'ю була вражаюче сильною.

Елінор ставилася до надмірної чутливості своєї сестри із занепокоєнням, але місіс Дешвуд цю надмірну чутливість всіляко плекала і цінувала. І тепер вони підтримували і заохочували одна одну у всій нестримності своїх згорьованих почуттів. Ту агонію нещастя, що поглинула їх на самому початку, вони – за власним бажанням – невпинно підтримували; вони прагнули її, вони створювали її знову і знову. Вони цілковито віддалилися своїй печалі, намагалися посилити свої страждання усіма тими спогадами, котрі могли їх посилити, і твердо вирішили, що не буде їм розради ні тепер, ні в майбутньому. Елінор теж була глибоко засмучена, але, однак, здатна була боротися, здатна була докладати зусиль. Вона знайшла в собі сили порадитися зі своїм братом, змогла прийняти свою невістку по прибуттю тієї і поставитися до неї з належною повагою, вона виявилася здатною надихнути свою матір на подібні вчинки і спонукати її до вияву необхідної поблажливості.

Ще одна їхня сестра, Маргарет, була веселим і добродушним дівчиськом, але оскільки вона вже встигла всотати в себе чималу частку романтичності Маріанни, при цьому далеко поступаючись їй розумом, то у свої тринадцять років вона не обіцяла зрівнятися зі своїми сестрами у більш дорослому віці.

Розділ 2

Невдовзі дружина Джона Дешвуда утвердилася як хазяйка Норленда, а її свекруха з дочками були зведені до жалюгідного становища гостей. Однак, якщо вважати їх за гостей, то вона ставилася до них зі спокійною чемністю; її ж чоловік ставився до них з такою ж мірою доброти, з якою він міг ставитися до всіх, окрім себе, своєї дружини та своєї дитини. Він – не без певної щиросердості – намагався зробити так, щоб вони вважали Норленд своєю домівкою; з його намаганнями погодилися, бо жодний інший план не виглядав для місіс Дешвуд таким доречним, як перебування в маєтку, доки не буде знайдене нове помешкання поблизу.

Необхідність жити там, де все нагадувало їй про її колишні втіхи, якраз і було тією пропозицією, котра цілком відповідала її характеру. В періоди веселощів жодна людина не могла зрівнятися з нею веселістю вдачі або життєрадісним очікуванням щастя, яке, власне, і є щастям. Але в печалі її уява так само сильно заволодівала нею, і тоді вона була такою ж невтішною у своєму горі, як і непогамовною у радості.

Місіс Джон Дешвуд геть несхвально ставилася до намірів свого чоловіка облагодіяти своїх сестер. Вона вважала, що забрати три тисячі фунтів зі спадщини, яка дісталася її дорогенькому малюкові, – це було рівнозначно доведенню його до краю злиднів. Вона благала чоловіка іще раз поміркувати на цю тему. Де ж це таке бачено: позбавити власну дитину – до того ж єдину дитину – такої великої суми? І взагалі – яке право мають сестри Дешвуд розраховувати на те, щоб він так щедро віддавав їм такі великі гроші? Вони ж є лише його зведеними сестрами; хіба ж це рідня? Ніяка вони не рідня. Всі добре знають, що не може бути ніякої симпатії між дітьми одного чоловіка від різних жінок; чому ж тоді він мусить доводити до злиднів себе і їхнього бідолашного Гарика, віддавши всі свої гроші зведеним сестрам?

– Перед смертю мій батько попрохав мене, – відповів її чоловік, – щоб я допомагав його вдові та дочкам.

– Та він, мабуть, уже погано усвідомлював, що каже; б'юся об заклад, що в той момент він уже був не сповна розуму. Якби він був при здоровому глузді, то він ніколи б не став прохати тебе віддати половину статку твоєї дитини.

– Мій батько не намагався обумовити якусь конкретну суму, люба моя Фанні; просто він у загальних виразах попрохав мене зробити їхнє становище більш надійним та комфортним, ніж це зміг зробити він. Батько міг би про це і не говорити – хіба ж я можу не потурбуватися про своїх сестер? Але йому потрібна була моя обіцянка, тож я і дав її, бо зробити це було неважко: принаймні так мені тоді здавалося. Але я обіцянку дав, і її треба виконувати. Коли вони поїдуть з Норленда до нової домівки, то треба буде неодмінно що-небудь для них зробити.

– Ось і зроби для них що-небудь, але це «що-небудь» не повинно бути трьома тисячами фунтів. Подумай про те, – додала дружина, – що, розпрощавшись з грошима, назад повернути їх уже не можна ніколи. Твої сестри вийдуть заміж – і плакали наші гроші! Ось якби їх можна було знову повернути нашому бідолашному хлопчику...

– Так, звичайно, – мовив містер Джон Дешвуд занепокоєним тоном, – це міняє справу. Може настати час, коли Гаррі пожалкує, що позбувся такої великої суми грошей. Наприклад, у нього буде багато дітей, і тоді ці гроші стали б дуже вагомим додатком.

– Авжеж!

– Тоді, може, для всіх було б краще, коли б цю суму зменшили удвічі? – П'ятсот фунтів – це буде щедрою набавкою до їхніх статків! Щедрою – навіть не те слово! Де ще знайти такого брата, котрий дав би хоч половину цих грошей своїм справжнім сестрам, не те що зведеним? Твоя великодушність просто не знає меж!

– Я не хочу бути скупим, – відповів Джон Дешвуд. – У подібному випадку краще переборщити, ніж навпаки. Принаймні ніхто не кине мені, що я зробив для своїх сестер недостатньо: вони й самі, мабуть, не розраховують на більше.

– Ніхто не може знати, на що саме вони розраховують, – сказала його дружина, – але нас не повинні турбувати їхні розрахунки; питання полягає в тому, скільки ти в змозі їм дати.

– Звичайно ж! Гадаю, що я у змозі дати їм по п'ятсот фунтів кожній. Навіть без моєї набавки кожній з них і так припаде по три тисячі фунтів після смерті їхньої матері. Це – чималенька сума для будь-якої молодої жінки.

– Аякже! До того ж мені здається, що вони прекрасно обійдуться і без твоєї набавки. Вони розділять між собою десять тисяч фунтів. Коли вони вийдуть заміж, то достаток їм буде гарантований, а якщо не вийдуть, то процентів з десяти тисяч вистачить їм усім для безбідного існування.

– Істинна правда! Тож я гадаю, що краще зробити щось для їхньої матері, поки вона жива, ніж для них, – я маю на увазі щось типу щорічного доходу. – Користь від цього буде не тільки їй, а й моїм сестрам. Їм усім цілком вистачить і сотні на рік.

Однак його дружина трохи завагалася, перш ніж погодитися із цим планом.

– Певна річ, – мовила вона, – це краще, ніж розставатися з п'ятнадцятьма сотнями фунтів відразу. Але ж якщо місіс Дешвуд проживе п'ятнадцять років, то нам буде вельми сутужно.

– П'ятнадцять років! Фанні, люба моя, та її життя не варте й половини цих грошей!

– Звичайно ж, не варте; але зверни увагу – люди зазвичай живуть вічність, якщо їм платять хоч якийсь щорічний дохід, до того ж місіс Дешвуд – жіночка дебели і здорова, їй ще й сорока немає. Щорічний дохід – то є справа дуже серйозна: його треба платити кожен рік і здихатися його не можна ніяк. Ти просто погано усвідомлюєш, на що ти йдеш. Я сама знаю, що то за клопіт – виплата щорічного доходу, бо моя мати буквально вибивалася з сил, виплачуючи, згідно із заповітом свого батька, явно завеликий щорічний дохід трьом колишнім слугам, і я просто диву дивувалася – наскільки затяжкою для неї була ця справа. Виплати слід було здійснювати двічі на рік, а ще треба було морочити голову з доставкою цих грошей отим слугам; якось сказали, що один з них помер, потім з'ясувалося, що нічого подібного не сталося. Мою матір від усього цього просто нудило. Вона часом казала, що від отих безперервних зазіхань вона не може розпоряджатися своїм же доходом на власний розсуд і що її батечко вчинив украй немилосердно, бо інакше усі ці гроші належали б їй і більше нікому, і вона змогла б витратити їх без будь-яких обмежень взагалі. Після усього цього я страшенно боюся щорічних виплат і ні за що у світі не стала б зв'язуватися із виплатою навіть одного щорічного доходу.

– Звичайно, – це річ неприємна, – відповів містер Дешвуд, – мати отакі дірки у доході, через які щорічно витікають гроші. Як доречно зазначає твоя матір, ти не є хазяїном власного статку. Коли людина прив'язана до виплати певної суми у призначений день, то це позбавляє її незалежності.

– Безсумнівно; до того ж ніхто тобі за це і спасибі не скаже. Вони почуватимуться забезпеченими, ти зробиш не більше, ніж від тебе очікується, і ніякої вдячності у них не виникне взагалі. Я на твоєму місці все робила б так, щоб не зашкодити власним інтересам. Можуть траплятися такі роки, коли недоречно буде зменшувати наші витрати на сто і навіть на п'ятдесят фунтів.

– Здається, люба, ти маєш рацію. В даному разі краще не здійснювати щорічних виплат; подарунки, які я час від часу робитиму Дешвудам, принесуть їм набагато більше користі, ніж щорічне утримання, бо коли забезпечити їм більший дохід, то вони лише збільшать свої витрати і в кінці року не стануть ані на шеляг багатшими. Напевне, це і стане найкращим виходом у даній ситуації. Подарунок у п'ятдесят фунтів, зроблений у той чи інший час, назавжди позбавить їх грошової скрути, і його стане цілком достатньо, щоб виконати обіцянку, яку я дав своєму батьку.

– Безперечно. Правду кажучи, в душі моїй я переконана, що твій батько взагалі не мав на увазі, що ти допомагатимеш їм грошима. Він думав лише про ту допомогу, яку, смію сказати, можна було реально від тебе очікувати. Наприклад, знайти для них зручний будиночок, допомогти з переїздом, а у відповідний сезон дарувати їм рибу або дичину. Присягаюся своїм життям: нічого більшого на увазі він не мав, а якби мав, то це було б дивним і позбавленим здорового глузду. Ви тільки уявіть собі, шановний містере Дешвуд, як добре житиметься вашій мачусі та її дочкам на відсотки з семи тисяч фунтів, окрім тієї тисячі, що належить кожній із дівчат і щорічно дає кожній з них п'ятдесят фунтів, а з цих п'ятдесяти фунтів вони платитимуть матері за проживання. Загалом вони матимуть на чотириох п'ятсот фунтів на рік, а чого ще треба бажати чотирьом жінкам? Бо ж вони житимуть так скромно! Витрати по господарству будуть взагалі ніякими. Їм не доведеться тримати ані карети, ані коней; і може, навіть слуг. У товаристві вони не буватимуть; та їм взагалі гроші нікуди буде витратити! Ти тільки уяви, як безтурботно вони житимуть! П'ятсот фунтів на рік! Я навіть не уявляю, як вони зможуть витратити хоч половину цих грошей; смішно навіть і думати про якусь набавку. Це скоріш вони зможуть тобі щось набавити.

– А й справді, – відповів містер Дешвуд, – ти маєш цілковиту рацію. Не міг мій батько прохати від мене більшого за те, про що ти кажеш. Тепер я це добре розумію і чітко дотримуватимуся своєї обіцянки, здійснюючи щодо моєї мачухи та її дочок саме такі акти доброчинності, які ти щойно змалювала. Коли моя мати переїжджатиме в інший будинок, я допоможу їй усім, чим зможу. Тут якраз доречно було б купити їй якийсь предмет обстановки.

– Ну звичайно ж, – відказала йому дружина. – Але наразі треба врахувати ось що. Коли твої батько та матір переїздили до Норленда, то всі меблі зі Стенхілла вони продали, але зберегли усю порцеляну, металевий посуд та білизну; усе це тепер залишилося твоїй матері. Тож коли вона перебереться до нового будинку, то меблів та посуду їй навряд чи бракуватиме.

– Це, безперечно, суттєве міркування, бо меблі, посуд та білизна є дуже цінним спадком. До речі, дещо з цього посуду і нам знадобилося б!

– Отож; а їхній набір сніданкової порцеляни набагато гарніший за наш. На мою думку, він буде напрочуд гарним у будь-якому помешканні, котре вони зможуть собі дозволити. Однак нехай буде так, як воно є. Твій батько думав лише про них. Я ж мушу сказати таке: тобі нема за що бути йому вдячним і виконувати його прохання, бо ми чудово знаємо, що коли б він зміг, то майже все залишив би їм.

Це був невідпорний аргумент. Він надав його намірам тієї рішучості, якої раніше бракувало. Тому зрештою містер Дешвуд визнав абсолютно непотрібним – а може, навіть і непристойним – робити для вдови та дітей її батька щось більше, ніж ті прояви доброзичливості та ввічливості, про які говорила його дружина.

Розділ 3

Місіс Дешвуд залишалася в Норленді ще кілька місяців; і не тому, що їй не хотілося покидати маєток після того, як кожна цятка в ньому припинила викликати в неї хвилю бурхливих емоцій, як це було протягом певного часу. Навпаки, коли її душа трохи ожила, а розум набув здатності хоч трохи відволікатися від постійних меланхолійних спогадів, їй захотілося якомога швидше виїхати, і вона почала невтомні пошуки помешкання, яке б їй підійшло, поблизу Норленда, бо переїзд кудись далеко від улюбленого місця видавався їй просто неможливим. Але поки що не траплялося такого будинку, який би відповідав її уявленням про комфорт та спокій і проти якого не постав би здоровий глузд її старшої дочки, чия розважливість і більша здатність до тверезих суджень спричинилася до відмови від кількох завеликих для їхнього доходу будинків, до яких її матір поставилася б схвально.

Перед своєю смертю чоловік місіс Дешвуд повідомив їй про урочисту обіцянку потурбуватися за них, що дав її його син і що полегшила останні хвилини його життя. У щирості цих запевнень вона аніскільки не сумнівалася, так само як і її покійний чоловік; їй було приємно думати про цю обіцянку і про ту користь, що буде від неї її дочкам, хоч у глибині душі була переконана, що їй цілком би вистачило і суми набагато меншої, ніж сім тисяч фунтів. Вона раділа за брата своїх дітей, раділа щедрості його натури і докоряла собі за колишнє несправедливе ставлення до нього, за те, що не оцінила його належним чином і вважала його не здатним на щедрість. Його ввічливе ставлення до неї та до сестер переконало місіс Дешвуд у тому, що містер Джон Дешвуд небайдужий до їхнього добробуту; і вона довго твердо покладалася на благородство його намірів.

Презирство, яке місіс Дешвуд відчула до своєї невістки з перших же хвилин їхнього знайомства, дуже посилилося, коли вона, проживши півроку під одним дахом, змогла краще зрозуміти її вдачу. Попри всі міркування про ввічливість і попри всі можливі прояви материнської любові з боку старшої з цих двох жінок, вони не змогли б уживатися так довго, якби не одна обставина, виникнення якої, на думку місіс Дешвуд, дало більш ніж вагомні підстави для подальшого перебування її дочок у Норленді.

Ця обставина полягала у симпатії, яка чимдалі зростала, між її найстаршою дочкою та братом дружини містера Джона Дешвуда – шляхетним і приємним молодиком, якого представили їм невдовзі після того, як його сестра переїхала до Норленда і який відтоді майже постійно гостював там.

Хто із матерів заохочував би цю дружбу з корисливих міркувань, бо Едвард Феррар був старшим сином чоловіка, який помер дуже багатим; інші ж могли б і перешкоджати їй через обачливість, бо за винятком сміховинно малої суми, усе його багатство залежало від заповіту його матері. Але місіс Дешвуд не керувалася жодним із цих мотивів. Їй було достатньо, що він був людиною порядною і що він кохав її дочку, а Елінор відповідала взаємністю. Усьому її еству була чужою думка про те, що, незважаючи на симпатію та схожість характерів, чоловіку й жінці слід уникати одне одного за умови великої різниці між їхніми статками; поза розумінням місіс Дешвуд була і та думка, що Елінор може колись не подобатися всім, хто її знав.

Спочатку Едвард Феррар не звернув на себе їхню увагу якимись достоїнствами характеру чи поведінки. Він не був красенем, а манери його можна було назвати приємними, тільки ставши його другом. Він був надто невпевнений у собі, щоб сповна проявити свої чесноти; але, подолавши свою природну ніяковість, своєю поведінкою він засвідчив, що має відкрите і ніжне серце. Едвард Феррар був розумною людиною, а освіта надала його розумові витонченості. Однак ні його здібності, ні його вдача не відповідали бажанням його матері та сестри, котрі хотіли, щоб він став видатним, як... як вони самі не знали хто. Вони хотіли, щоб Едвард у той чи інший спосіб став людиною відомою. Його мати мріяла, щоб він зацікавився політикою

і потрапив до парламенту або ж породичався з кимось із сучасних знаменитостей. Дружина Джона Дешвуда бажала того самого, а доки хоч одне з цих неземних благ буде досягнуте, її амбіції цілком вдовольнилися б, коли б вона побачила, як Едвард керує ландо. Та Едвард не мав схильності ні до того, щоб стати знаменитістю, ні до керування ландо. Всі його бажання зосередилися на домашньому затишку та принадах приватного життя. До того ж, на щастя, він мав молодшого брата, який подавав більші надії.

Лише через кілька тижнів свого перебування в будинку зміг Едвард привернути хоч якусь значну увагу з боку місіс Дешвуд, бо в той час вона була така згорьована, що стала байдужою до всього, що її оточувало. Вона помітила лише, що був він тихий і ненав'язливий, за що їй і сподобався. Едвард не збурював її нещасну душу невчасними і недоречними розмовами. Пильніше придивитися до нього і поставитися до нього іще більш схвально змусило її зауваження, що його одного дня зробила Еліно́р, вказавши на різницю між ним та його сестрою. Таке порівняння стало для місіс Дешвуд найкращою рекомендацією.

– Достатньо сказати, що він не такий, як Фанні, – зазначила вона. – І це вже означатиме численні достоїнства. Я вже його люблю.

– Гадаю, що він сподобається тобі ще більше, коли ти хоч трохи його визнаєш.

– Сподобається?! – посміхнулася у відповідь мати. – Мені не знайома така симпатія, що була б слабшою за любов.

– Ну тоді просто поважай його.

– Я ніколи не могла відокремити любов від поваги.

Місіс Дешвуд доклала значних зусиль, щоб заприятелювати з ним. Манери вона мала привабливі і невдовзі змогла подолати стриманість Едварда. Вона швидко зрозуміла всі його чесноти; можливо, в цьому їй допомогло усвідомлення його симпатії до Еліно́р, але місіс Дешвуд справді відчула, що він – людина, яка заслуговує поваги: навіть спокійні його манери, що суперечило її уявленням про поведінку молодих людей, уже не здавалися їй нудними, коли вона переконалася, що Едвард має палке серце і ніжну вдачу.

Не встигла вона розпізнати перші ознаки кохання в його ставленні до Еліно́р, як відразу ж почала вважати, що це – серйозно, а значить, одруження – уже не за горами.

– Ну що ж, Маріанночко, – сказала вона, – скоріш за все, через кілька місяців Еліно́р вийде заміж. Ми за нею скучатимемо, зате вона знайде своє щастя.

– Ой, мамо! Як же ми без неї будемо?

– Серденько, я певна, що це не буде справжньою розлукою. Ми мешкатимемо за кілька миль одне від одного і зустрічатимемося щодня. До того ж невдовзі ти матимеш зятя – справжнісінького люблячого зятя. Понад усе на світі я ціную добре серце Едварда. Але ж чому ти не радієш, Маріанно? Ти що – не схвалюєш вибору своєї сестри?

– Я просто трохи здивована, – відповіла Маріанна. – Едвард дуже приязний, і я почуваю до нього ніжну симпатію. Але все ж таки... він якийсь не такий... йому наче чогось бракує... і статура його аж ніяк не вражає – в ній зовсім відсутня та граціозність, яка, на мою думку, змогла б серйозно привабити мою сестру. Його погляду бракує тієї жвавості, того вогню, за якими відразу видно людину добродішну й розумну. І крім усього цього, мене ще непокоїть, мамо, що Едвард не має справжнього смаку. Здається, музикою він майже не цікавиться, а якщо і захоплюється малюнками Еліно́р, то це не є захопленням людини, яка щось справді тямить у малюванні. І хоч би як часто він підходив до Еліно́р, коли та малює, цілком очевидно, що насправді він у цьому нічого не тямить. Він захоплюється її малюнками не як знавець, а як закоханий. Щоб сподобатися мені, треба бути і закоханим, і знавцем. Я не матиму щастя з чоловіком, чий смак не збігається в усьому з моїми. Він мусить проникати в усі мої почуття; нас мусять чарувати ті самі книжки, та сама музика. Ой, мамо, а як нецікаво, як нудно читав нам Едвард учора ввечері! Мені стало страшенно шкода своєї сестри. Однак вона виявила неабияку витримку і зробила вигляд, наче нічого не помітила. Я ледь змусила себе всидіти на

місці – так мені хотілося встати і вийти, аби тільки не чути, як ці прекрасні рядки, що так часто доводили мене майже до нестями, вимовляються з таким цілковитим спокоєм, з такою страхітливою байдужістю!

– А й справді – просту й елегантну прозу він би прочитав набагато краще. Саме це спало мені на думку в ту хвилину, але ти наче навмисне підсунула йому Купера.

– Та ні, мамо! Що вже казати про прозу, коли його не може розбурхати навіть Купер! Проте все ж, напевне, треба враховувати різницю смаків. Елінор не така чутлива, як я, тому вона може не надавати цій ваді великого значення і почуватися з ним щасливою. Але коли б я кохала його і почула, як він читає з такою байдужістю, то точно розлюбила б. Мамо, що більше я пізнаю людей, то більше переконуюсь, що ніколи не зустріну чоловіка, якого змогла б покохати по-справжньому. Я така вибаглива! Такий чоловік мусив би мати всі Едвардові чесноти, прикрашені всіма можливими достоїнствами характеру та манер.

– Пам'ятай, серденько, що тобі ще й сімнадцяти не виповнилося. Ще рано тобі втрачати надію на таке щастя. І чому це тобі мусить поталанити в житті менше, ніж твоїй матері? І лише в одному нехай твоя доля, люба моя Маріанно, буде несхожою на материну!

Розділ 4

– Як жаль, Еліно́р, – сказала Маріанна, – що Едвард не має смаку до малювання.

– Не має смаку до малювання? – відказала Еліно́р. – А звідки ти це взяла? Сам він справді не малює, але йому дуже подобається спостерігати, як це роблять інші люди, тож запевняю тебе: йому цілком вистачає природного смаку, хоча він не мав можливості розвинути його. Якби йому довелося вчитися, то я певна, що він малював би дуже добре. У подібних справах Едвард ніколи не довіряє власній думці, тому завжди неохоче висловлюється про той чи інший малюнок, але він має природжені правильність і простоту смаку, які дають йому змогу робити в цілому точні висновки.

Маріанні не захотілося ображати сестру, і тому вона з цього приводу не сказала більше нічого; але те схвалення, що, за словами Еліно́р, викликали у Едварда малюнки інших людей, дуже мало нагадувало бурхливе захоплення, яке, на думку Маріанни, було безперечним свідченням справжнього смаку. І хоча в душі Маріанна посміювалася над хибною думкою Еліно́р, все ж вона віддала сестрі належне за ту некритичну симпатію до Едварда, котра до цієї помилки спричинилася.

– Сподіваюся, Маріанно, – продовжила Еліно́р, – ти більше не вважатимеш, що Едвардові бракує смаку. Гадаю, що насправді ти так не думаєш, бо твоє ставлення до нього є винятково доброзичливим. Якби було навпаки, то, мені здається, ти ніколи не змогла б бути з ним ввічливою.

Маріанна не знала, що їй казати. Їй аж ніяк не хотілося ображати почуття своєї сестри, однак кривити душею вона не могла. Нарешті вона відповіла:

– Не ображайся, Еліно́р, якщо моя думка про нього в чомусь різнитиметься з твоїм уявленням про його чесноти. Я не мала таких численних можливостей, які мала ти, для того щоб належним чином поцінувати тонкощі його інтелекту, його нахили та смаки, але я надзвичайно високо ціную його доброту й розум. Я гадаю, що він є втіленням доброчесності та доброзичливості.

– Я певна, – відповіла з усмішкою Еліно́р, – що його любим друзям сподобається така похвала. Я навіть не чекала, що ти висловишся про нього так тепло.

Маріанна дуже зраділа з того, що їй пощастило догодити своїй сестрі.

– У його доброчесності та доброзичливості, – продовжила Еліно́р, – не сумніватиметься жоден, хто бачив Едварда достатньо часто і мав з ним невимушену розмову. Витонченість його розуму і добропристойність його принципів ховаються хіба що за скромністю Едварда, яка часто змушує його мовчати. Ти знайома з ним достатньо, щоб віддати належне його спокійній розважливості. Що ж до тонкощів його інтелекту, то я, зважаючи на певні обставини, справді знаю про них більше, ніж ти. Доки ви мило бесідували з матінкою, ми доволі часто з ним спілкувалися. Я багато придивлялася до нього, вивчала порухи душі й вислуховувала його думки на предмет літератури та смаків. Тож тепер, загалом, я маю повне право сказати, що Едвард є людиною освіченою і обізнаною, що він надзвичайно любить читати книжки, що він має жваву уяву, що судження його є справедливими і правильними, а смаки – витонченими й чистими. Коли знайомишся із ним ближче, то починаєш бачити не тільки його гарні манери та добру вдачу, а і його різносторонні здібності. Справді – з першого погляду його поведінка нічим не вражає, і вродою навряд чи він гарний, доки не завважиш теплоти його очей і ніжного виразу обличчя. Але ж тепер, знаючи його дуже добре, я гадаю, що він – справді гарний, або принаймні симпатичний. Що ти на це скажеш, Маріанно?

– Що незабаром вважатиму його красенем, хоча зараз я так не вважаю, Еліно́р. Коли ти скажеш мені, щоб я любила його як зятя, то тоді я більше не бачитиму жодних вад у його зовнішності, як я не бачу їх зараз у його душі.

Еліно́р аж сі́пнула́ся від таких слів і пожалкувала, що дозволила собі говорити про Едварда так відверто. Вона відчувала до нього велику повагу й симпатію і вірила у взаємність цих почуттів. Але Еліно́р потребувала більшої впевненості в цьому, аби спромогтися зробити так, щоб розповідь про їхні стосунки була приємною для Маріанни. Вона знала, що у Маріанни та матері здогадка відразу ж перетворювалася на переконаність, що для них бажання означало надію, а надія означала очікування уже чогось реального. Тож вона спробувала пояснити своїй сестрі справжній стан справ.

– Не буду заперечувати, – мовила вона, – що у мене про Едварда дуже висока думка – я дуже його поважаю і симпатизую йому...

Тут Маріанна аж вибухнула від обурення:

– Поважаю! Симпатизую! Що за стриманість така, Еліно́р! Навіть гірше ніж стриманість! Ти що – соромишся висловлювати свої справжні почуття? Ще раз таке скажеш – і я відразу ж полищу кімнату.

Еліно́р не втрималася і розсміялася.

– Вибач, – сказала вона, – висловлюючи свої почуття так обережно, я аж ніяк я не мала наміру дошкулити тобі, справді це так. Вір у те, що почуття мої є сильнішими, ніж я їх схарактеризувала; коротше кажучи, вір у мої почуття так само, як ти віриш у достоїнства Едварда; можеш навіть – у розумних межах – робити здогадки про його сильну симпатію до мене і вірити, що так воно і є насправді. Але далі твоя віра сягати не повинна. Я зовсім не впевнена в його любові до мене. Бувають моменти, коли я сумніваюся в силі його почуттів. Тож допоки повністю не підтвердяться його почуття, нехай тебе не дивує моє прагнення уникнути будь-якого заохочення своєї власної небайдужості через намагання видати її за щось більше чи змальовувати її як щось більше. В глибині душі я мало сумніваюся – майже не сумніваюся – в тому, що він мене кохає. Але, крім цього, треба зважити й на інші міркування. Він не має коштів для незалежного існування. Ми нічого достеменно не знаємо про його матір; але з того, що ми час від часу чули про її поведінку від Фанні, немає ніяких підстав вважати її людиною доброзичливою. Гадаю, що я не сильно помилюся, якщо скажу, що Едвард і сам усвідомлює ті труднощі, з якими він зіткнеться, коли захоче одружитися на жінці не надто родовитій чи без великого багатства.

Маріанна була вкрай здивована, виявивши, що її та матирина уява набагато випередила реальний стан речей.

– Так ви ще навіть не заручені! – вимовила вона. – Однак це неодмінно станеться найближчим часом. Але ця затримка матиме дві вигоди. Мені не доведеться з тобою розлучатися так швидко, як я гадала, а Едвард матиме більше можливостей покращити свій природний смак до твого улюбленого заняття, бо без цього ти не уявляєш свого майбутнього щастя. От якби твій геніальний талант вплинув на нього так сильно, що він і сам почав би малювати! Це було б просто здорово!

Еліно́р висловила сестрі свою справжню думку. Вона не вважала, що їхні стосунки з Едвардом мають таку безхмарну перспективу, як це здавалося Маріанні. Інколи в ньому відчувався брак бадьорості, який нашттовхував на думку про його байдужість до неї чи про щось ненабагато краще. Якщо припустити, що він сумнівався у взаємності почуттів Еліно́р, то це спричинилося б до певного неспокою – але не більше. Навряд чи подібний сумнів викликав би той пригнічений настрій, у якому він часто перебував. Більш вірогідна причина могла б полягати в тому залежному стані, який перешкоджав Едвардові йти за покликом свого серця. Еліно́р знала, що його мати не тільки поводитася з ним так, що наразі унеможливила його перебування вдома, але й не давала йому ніяких гарантій щодо придбання для нього власної домівки, якщо Едвард суворо не дотримуватиметься її планів і не намагатиметься стати знаменитістю. Знаючи це, Еліно́р не могла почуватися спокійно. Вона була зовсім не впевненою в тому, що його кохання до неї спричиниться саме до того результату, на який сподівалися її

мати та сестра. Більше того, що більше часу вони проводили разом, то більше сумнівів викликала природа його симпатії до неї; були навіть болісні моменти, коли їй здалося, що це не більше, ніж просто дружні почуття.

Хоч би якими були справжні межі Едвардових почуттів, їх наявності, однак, вистачило для того, щоб його сестра не на жарт занепокоїлася і відразу ж почала поводитися нечемно (чогось іншого, мабуть, годі було й чекати). Вона скористалася першою ж нагодою, щоб образити свою свекруху, заговоривши при ній про грандіозні плани свого брата, про твердий намір місіс Феррар сприяти вигідному одруженню обох її синів і про ті неприємності, які очікують кожну дівчину, котра насмілиться затягти Едварда у свої тенета. Сказала вона це з таким викликом і так промовисто, що місіс Дешвуд не змогла ані удати, що нічого не второпала, ані стриматися і спробувати відреагувати спокійно. Вона дала їй відповідь, сповнену огиди та презирства, і відразу ж полишила кімнату, вирішивши, що її кохана Елінонр більше ніколи не стане жертвою подібних інсинуацій, хоч би з якими незручностями чи витратами був пов'язаний їхній раптовий переїзд.

Саме в такому настрої і перебувала місіс Дешвуд у ту хвилину, коли їй принесли з пошти листа, який містив пропозицію, що була дуже доречною. Ця пропозиція стосувалася оренди – на дуже необтяжливих умовах – невеличкого будинку, який належав її родичеві – одному шанованому й заможному джентльмену з Девонширу. Цей лист, написаний щиросердно з бажанням надати дружню послугу, надійшов саме від нього. Він розумів, що їй конче потрібне житло, і хоча пропонувався ним будинок являв собою всього лише котедж, цей пан запевняв, що коли вона прийме його пропозицію, то в цьому помешканні будуть зроблені всі необхідні для неї зміни. Давши детальний опис будинку та парку, автор листа настійно просив її приїхати разом із дочками до Бартон-парку, де він сам мешкав, щоб там мати змогу поговорити про те, чи підійде їй Бартон Котедж після всіх необхідних переробок (бо це житло знаходилося в тій самій парафії). Було цілком очевидно, що цей пан і справді хоче їм допомогти, бо увесь його лист був написаний у такій дружній манері, що він просто не міг не сподобатися його кузині, особливо в той момент, коли вона страждала від холодного і безсердечного поводження з боку своїх найближчих родичів. Їй не потрібен був час на роздуми та розпитування. Рішення прийшло відразу, ще тоді, коли вона читала листа. Місцезнаходження Бартона – аж у графстві Девоншир, далеко від Сассекса – лише кілька годин тому було б перешкодою, яка могла переважити всі можливі вигоди, притаманні цій місцевості; але тепер воно стало найкращою рекомендацією. Від'їзд з Норленда більше не здавався бідою; навпаки – він став бажаною подією, просто даром Божим порівняно з ганьбою і приниженням існування в ролі гості своєї невістки. Виїхати назавжди з цього улюбленого місця було б меншим лихом, ніж мешкати під одним дахом з такою хазяйкою або ж робити їй візити. Місіс Дешвуд негайно написала серу Джону Мідлтону відповідного листа, в якому висловила свою подяку за його доброту і дала згоду на його пропозицію; потім вона показала обидва листи своїм донькам, щоби заручитися їхньою підтримкою ще до того, як надіслати відповідь.

Елінонр завжди вважала, що їй краще було б оселитися десь подалі від Норленда, а не поблизу, серед своїх теперішніх знайомих. Тому саме щодо цього вона не могла суперечити наміру своєї матері переїхати до Девонширу. І будинок – якщо вірити описові сера Джона – був такий простий і скромний, і орендна плата була такою незвично помірною, що тут Елінонр просто не мала права прискіпатися ні до першого, ні до другого; тому вона і не намагалася умовляти свою матір, щоб та не давала своєї листовної згоди, хоча цей план не викликав у неї захвату, бо з певних причин їй зовсім не хотілося виїжджати так далеко від Норленда.

Розділ 5

Щойно листа було відправлено, як місіс Дешвуд зробила собі приємність і сказала своєму названому сину та його дружині, що знайшла собі житло і тому обтяжуватиме їх своєю присутністю іще рівно стільки, скільки піде часу на підготовку будинку до переїзду в нього. Вони вислухали її з подивом. Дружина Джона Дешвуда не сказала нічого, а її чоловік чемно висловив надію, що вона оселиться неподалік від Норленда. З величезною для себе насолодою місіс Дешвуд відповіла, що вони відїжджають до Девонширу. Зачувши таке, Едвард швидко повернувся до неї і голосом, сповненим подиву й тривоги, причину якої їй не треба було довго пояснювати, перепитав:

– Девоншир? Ви і справді зібралися туди їхати? Це ж так далеко звідси! А в яку частину графства?

Місіс Дешвуд пояснила йому, в яку саме. Це місце знаходилося за чотири милі на північ від Ексетера.

– Хоча цей будинок – усього лише котедж, – повела вона далі, – проте я сподіваюся, що зможу приймати в ньому своїх друзів. До нього легко можна буде добудувати пару кімнат; і коли моїм друзям неважко буде податися в таку далечинь, щоб побачитися зі мною, то мені і поготів неважко буде знайти для них місце у своєму домі.

Свою промову вона закінчила люб'язним запрошенням містера Джона Дешвуда та його дружини відвідати її у Бартоні, а запрошення Едварду вона зробила тоном іще люб'язнішим. Хоча після недавньої розмови зі своєю невісткою місіс Дешвуд твердо вирішила покинути Норленд якомога скоріше, у неї не було найменшого бажання сприяти тому, заради чого вона завела розмову. Вона зовсім не мала наміру розлучати Еліно́р і Едварда і своїм підкреслено ввічливим запрошенням Едварда хотіла продемонструвати дружині Джона Дешвуда, як мало для неї означає те, що невістка не схвалює можливого шлюбу між ними.

Знову і знову містер Джон Дешвуд говорив своїй мачусі про свій великий жаль з приводу того, що вона винайняла будинок так далеко від Норленда, що він не зможе їй допомогти з перевезенням меблів. Його і справді засмутила ця обставина, бо вона позбавляла його можливості зробити саме ту послугу, якою він хотів обмежити виконання обіцянки, що її він дав своєму покійному батькові. Усі їхні речі відправили кораблем. Вони склалися переважно з білизни, металевого посуду, порцеляни, книжок та прекрасного фортепіано Маріанни. В ту мить, коли відправляли пакунки, дружина Джона Дешвуда тяжко зітхнула: хоч статок місіс Дешвуд був мізерним порівняно з їхнім, їй, проте, було прикро, що та є хазяйкою таких гарних сервізів.

Місіс Дешвуд винайняла будинок на рік; у ньому вже були всі необхідні меблі, тож туди можна було відразу вїхати й жити. Ні в кого не виникло ніяких труднощів з угодою; у Норленді її утримувала лише необхідність уладнати свої справи і визначитися щодо майбутньої кількості слуг, після чого вона мала намір податися на захід. Усе це незабаром вона владнала, бо те, що їй необхідно було зробити, вона зробила дуже швидко. Коні, що залишилися від її чоловіка, були продані невдовзі по його смерті, а як тільки з'явилася можливість позбутися і карети, то вона теж продала її після слушних порад своєї старшої дочки. Якби місіс Дешвуд прислухалася лише до своїх власних бажань, то вона б залишила карету заради комфорту своїх дітей, але розважливість Еліно́р взяла гору. А ще її розважливість обмежила кількість – вирішили взяти двох жінок і одного чоловіка, якого порекомендували їхні норлендські знайомі.

Чоловіка та одну з жінок відразу ж послали до Девонширу, щоб ті приготували будинок до прибуття своєї хазяйки, бо оскільки місіс Дешвуд зовсім не знала леді Мідлтон, то вона воліла краще відразу ж їхати до котеджу, аніж спочатку робити візит до Бартон-парку. Вона так беззастережно покладалася на ту характеристику будинку, яку дав йому сер Джон, що не

відчувала потреби самій оглянути його ще до в'їзду. Її бажанню якомога швидше поїхати з Норленда не давала ослабнути та відверта втіха, з якою на цей від'їзд очікувала її невістка; цю втіху невістка майже не намагалася приховати, коли для годиться радила не поспішати з від'їздом. Ось і настав найбільш підходящий час для названого сина місіс Дешвуд належним чином виконати обіцянку, яку він дав своєму батькові. Оскільки він не сподобився зробити це відразу після свого переїзду до маєтку, то здавалося, що тепер саме час згадати про неї. Але невдовзі місіс Дешвуд втратила на це надію, переконавшись із його поведінки та висловлювань, що сподівана допомога не сягала далі дозволу мешкати їм у Норленді протягом півроку. Джон Дешвуд дуже часто говорив про господарські витрати, що зросли, і про свій схудлий гаманець (наче ніхто інший з людей багатих не змушений був витратити гроші), тому було очевидно, що він не тільки не здатний надати допомогу, а й сам її потребує.

Минуло лише кілька тижнів з дня отримання першого листа від сера Джона Мідлтона, а в новому помешканні уже все було готово до переїзду місіс Дешвуд та її дочок; тож їхня подорож почалася.

Немало сліз пролили вони, прощаючись з рідною домівкою.

– Мій любий Норленде! – мовила Маріанна, прогулюючись біля будинку в останній вечір їхнього перебування там. – Коли ж то я перестану сумувати за тобою! Коли ж то я стану почуватися вдома в іншому місці! О моя люба домівко, якби ти тільки знала, як я страждаю, дивлячись на тебе з цього місця, з якого, можливо, я більше ніколи тебе не побачу! А ви, мої любі дерева, що стали такими рідними! Але ви залишитеся незмінними. Жоден ваш листок не зжовкне через наш від'їзд, жодна гілка не застигне у смутку від того, що ми вас більше не побачимо! Так, ви залишитеся незмінними і незворушними, нездатними усвідомлювати радість чи печаль, що ви їх викликали, нечутливі до того, що у вашій тіні прогулюватимуться тепер інші люди! Та чи любитимуть вони вас?

Розділ 6

Перша частина їхньої подорожі минала в настрої надто меланхолійному і тому просто не могла не бути сумною, нудною і неприємною. Але під кінець їхня цікавість до того, як виглядає місцевість, де вони тепер мали жити, пододала почуття пригніченості, а вигляд Бартонської долини, коли вони до неї вїхали, додав їм бадьорості. Долина родючими ґрунтами й густими лісами та соковитими пасовиськами милувала око. Покривулявши долиною більше милі, вони нарешті дісталися свого будинку. Єдиною ділянкою перед ним було маленьке зелененьке подвір'ячко, до якого вони потрапили через чепурненькі ворітця.

Бартон Котедж як будинок був хоч і маленький, зате зручний і компактний, але як сільський котедж був трохи неадаптований, бо будівля була квадратна, дах – вкритий черепицею, віконниці не були пофарбовані в зелений колір, а на стінах не було жимолості. До садка, що знаходився поза будинком, вів до задніх дверей вузький коридор. З кожного боку передпокою було по одній вітальні квадратної форми – обидві приблизно шістнадцять на шістнадцять футів; за ними знаходилися службові приміщення та східці. Решта будинку складалася з чотирьох спалень і двох мансард. Котедж був збудований не так давно і тому перебував у доброму стані. Порівняно з Норлендом він справді виглядав непоказним і маленьким, але сльози, викликані цією згадкою, після того як вони зайшли до будинку, невдовзі висохли. Їх збадьорила радість слуг, викликана їхнім приїздом, і тому всі стали вдавати добрий настрій, аби звеселити одне одного.

Тільки-но почався вересень; це була чудова пора року, у світлі сонця все довкола справляло найприємніше враження, й вони вже не сумнівалися, що не пошкодують про свій переїзд сюди.

Розташування будинок мав добре. Відразу поза ним здіймалися високі пагорби, до того ж неподалік один від одного; одні були пологими й трав'янистими, інші – обробленими або ж укриті мохом. Село Бартон розташувалося переважно на одному з цих пагорбів і з вікон котеджу здавалося чарівним. Пагорбами, що обрамляли котедж, долина в тому напрямі і закінчувалася; починаючись поміж двох найкрутіших, вона знову відгалужувалася, але в іншому напрямку і під іншою назвою.

Розмірами будинку і меблями в ньому місіс Дешвуд була в цілому дуже задоволена, хоча багато чого з того, до чого вона звикла у своєму житті і що здавалося їй необхідним, тут бракувало. Проте їй завжди подобалося все покращувати і до всього щось додавати, до того ж цього разу вона мала достатньо грошей готівкою, щоб надати приміщенням усієї необхідної вишуканості.

– Звичайно, – сказала вона, – будинок для нашої родини замалий, але поки що нам у ньому буде комфортно, та й пора року для переробок уже запізня. Можливо, навесні, коли я матиму більше грошей, – сподіваюся, що так воно і станеться, – можна буде і про перебудову подумати. Обидва передпокої є замалими для тієї кількості друзів, котрі, як я сподіваюся, будуть часто тут збиратися. Я вже думала про це. Можливо, доведеться пустити коридор через один з цих передпокоїв, додавши ще й частину другого, таким чином зробивши новий вхід. Таке перепланування, а ще нова вітальня, яку можна легко добудувати, а ще спальня та мансарда нагорі перетворять наш маленький котедж на чималенький будиночок. Шкода, що сходи не такі гарні, як мені хотілося б. Але не може бути все гаразд одночасно; гадаю, що їх неважко буде розширити. Подивимося, наскільки значним буде коло наших знайомих навесні, і відповідно до цього ми й будемо планувати поліпшення нашого будинку.

А поки жінка, якій ніколи в житті не доводилося економити коштів, ще тільки збиралася здійснити переробки за рахунок заощаджень із доходу в п'ятсот фунтів на рік, у ново-прибулих вистачило глузду задовольнитися будинком у його теперішньому стані; кожна з

них завзято розв'язувала свої конкретні проблеми і намагалася, обставляючись книжками та іншими пожитками, відчутти себе як удома. Маріанніне фортепіано розпакували і розташували у зручному місці; Елінорині малюнки прикрасили стіни вітальні.

Наступного дня після сніданку їх відволік від цих занять господар котеджу, який приїхав, щоб запросити їх до Бартона і поцікавитися, чи все у них є з дороги, а також запропонувати скористатися усіма речами з його будинку та саду. Сер Джон Мідлтон був статечним чоловіком років сорока. Колись він гостював у Стенхіллі, але це було дуже давно, і тому молоді кухарки не пам'ятали його. Обличчя його було дуже привітним, а манери він мав такі ж доброзичливі, як і стиль його листа. Здавалося, що він справді радий їхньому приїзду і що їхній комфорт є об'єктом його непередбаченої турботи. Сер Джон Мідлтон багато говорив про своє щире бажання, аби вони стали добрими друзями їхньої родини, і так сердечно запрошував їх обідати у Бартон-парку кожного дня, доки вони облаштуються на новому місці, що новоприбулі не могли відмовити, хоча його наполегливість трохи й виходила за межі коректності. Доброта хазяїна будинку не обмежувалася словами, бо через годину по тому, як він пішов, вони отримали від нього великого кошика, наповненого овочами та фруктами, після чого увечері надійшов подарунок у вигляді дичини. Крім того, сер Джон Мідлтон наполіг на тому, щоб відносити і забирати з пошти їхні листи; він також хотів, щоб йому не відмовили в задоволенні кожного дня посилати їм свою газету.

Леді Мідлтон надіслала їм через нього надзвичайно гречного листа, в якому йшлося про її намір засвідчити свою пошану місіс Дешвуд, щойно вона переконається, що такий візит буде доречним; відповіддю на цей лист було не менш гречне запрошення, тож її світлість леді Мідлтон представили новоприбулим наступного ж дня.

Їм, звичайно ж, дуже хотілося побачити людину, від якої так багато мав залежати їхній комфорт і добробут у Бартоні; і елегантність її зовнішності цілком відповідала їхнім уявленням і бажанням. Леді Мідлтон було не більше двадцяти шести чи двадцяти семи років, обличчя вона мала вродливе, поставу – струнку і надзвичайно гарну та граціозну. Манерам її була притаманна вся та елегантність, якої бракувало її чоловікові. Її ж манерам, навпаки, бракувало притаманної серу Мідлтону ширості та сердечності. Візит леді Мідлтон був досить тривалим, аби певною мірою вгамувати викликаний її приходом початковий захват, бо стало видно, що, незважаючи на прекрасне виховання, вона є жінкою нетовариською, замкненою і непривітною; нічого цікавого, крім банальних запитань і зауважень, від неї так і не дочекалися.

Однак їй не треба було багато говорити, бо замість неї це робив балакучий сер Джон; до того ж леді Мідлтон вчинила дуже обачно, взявши з собою свою найстаршу дитину, прегарного хлопчика років шести, присутність якого забезпечила тему, до якої можна було повертатися щоразу, коли розмова згасала, бо їм доводилося питатися про його ім'я та вік, захоплюватися його вродливістю і ставити йому запитання, на які замість нього відповідала його матір. Тим часом хлопчик, ніяково опустивши голову, крутився біля матері, і це викликало велике здивування її світлості – чому це її син такий сором'язливий на людях, коли вдома поводить себе доволі галасливо. Мабуть, на кожен формальний візит слід брати з собою дитинча, щоб у такий спосіб підтримувати розмову. В даному ж разі знадобилося аж десять хвилин, щоб виявити, на кого більше схожий хлопчик – на матір чи на батька, і в яких саме рисах ця схожість проявлялася. Звісно, що кожен мав свою несхожу думку і кожен висловлював подив думкою інших.

Після цього Дешвудам люб'язно надали можливість посперечатися про решту дітей, бо сер Джон не міг залишити їхнього будинку, не отримавши від них обіцянки пообідати в Бартон Парку наступного дня.

Розділ 7

Бартон-парк знаходився приблизно за милю від котеджу. Їдучи долиною, дами проминули його на невеликій відстані, але не побачили, а вдома його не було видно з-за високого пагорба. Це був великий і гарний будинок, а стиль життя Мідлтонів був однаково позначений як гостинністю, так і вишуканістю. Перше існувало завдяки серу Джону, друге – завдяки його дружині. Рідко бувало так, що в будинку не гостював хтось із їхніх друзів; більше за будь-яку родину в окрузі приймали вони в себе численні і різноманітні компанії. Це було необхідно для доброго настрою подружжя, бо хоч як би не різнилися їхні характери та зовнішні манери, все ж господарі будинку дуже нагадували одне одного повною відсутністю талантів та смаку, котра обмежувала їхні заняття колом дуже вузьким у ті періоди, коли в них ніхто не гостював. Сер Джон був мисливцем, леді Мідлтон – матір'ю його дітей. Він ходив на полювання і стріляв, вона – панькалася з дітьми; оце і все, чим вони могли займатися. Леді Мідлтон мала перевагу: вона могла псувати дітей цілий рік, тоді як сер Джон мав змогу поринати у своє вкрай важливе заняття лише протягом половини цього терміну. Однак безперервні зустрічі як вдома, так і в гостях доповнювали все недодане природою та освіченістю, шляхом підтримки доброго настрою сера Джона і можливості його дружині демонструвати своє добре виховання.

Леді Мідлтон дуже пишалася вишуканістю своїх страв і всієї домашньої обстановки; марнославство такого типу давало їй найбільшу втіху під час усіх прийомів. Задоволення ж, що його отримувал від товариства сер Джон, було набагато безпосереднішим: він втішався тим, що збирав у себе молодих людей більше, ніж міг вмістити його будинок, і що більший гармидер вони зчиняли, то більшу насолоду він отримувал. Сер Джон був як знахідка для всієї молоді в окрузі, бо завжди організовував компанії з метою поїдання шинки та курятини на пікніках; взимку ж бали, що їх він давал, були досить багатолюдними, щоб приваблювати усіх дівчат, які досягли п'ятнадцятиліття і вже не страждали від стримуваних бажань.

Прибуття в округу нової родини завжди було для нього втіхою, і тому з усіх поглядів він був безмірно задоволений мешканцями, яких роздобув для свого котеджу у Бартоні. Сестри Дешвуд були молоді, вродливі і неманірні. Цього було досить, аби забезпечити його добре ставлення до них, бо безпосередність – це все, що потрібно вродливій дівчині, аби бути привабливою як душею, так і тілом. Через доброзичливість своєї натури сер Джон втішався тим, що дав притулок людям, чиє становище, порівняно з минулим, можна було вважати незavidним. Тому, піклуючись про своїх кузин, він знаходив справжню втіху для них у своєму доброму серці; до того ж, оселяючи у своєму котеджі родину, що складалася з самих жінок, він відчував усе те задоволення, що його відчуває справжній мисливець, бо який же мисливець, при всій своїй повазі до собі подібних, буде заохочувати можливих конкурентів, надаючи їм притулок у своєму маєтку?

Місіс Дешвуд та її дочок зустрів у дверях будинку сер Джон, з неудаваною щирістю запровадивши їх до Бартон-парку; проводячи їх до вітальні, він знову висловив дівчатам свій жаль з того приводу, про який йшлося вчора, а саме – що він не зміг запросити до себе цікавих молодих чоловіків, які склали б їм компанію. Сер Джон сказав, що, окрім нього, в товаристві буде іще один джентльмен, його добрий приятель, який, на жаль, був ні молодий, ні веселий вдачею. Він висловив сподівання, що гості не нарікатимуть на нечисленність компанії, і запевнив їх, що подібне більше ніколи не трапиться. Бажаючи розширити товариство, сер Джон уже встиг того ранку відвідати кілька родин, але через добру погоду всі або самі вже збиралися робити візити, або мали невдовзі приймати гостей. На щастя, в останню годину до Бартона приїхала матір леді Мідлтон, і оскільки вона була жінкою доброзичливою і веселою, то він сподівався, що дівчатам буде у них не так нудно, як вони, мабуть, гадали. Дівчата ж та їхня матір цілком вдовольнилися двома незнайомими людьми в товаристві, що зібралось, і більшого ї не бажали.

Місіс Дженнінгс, мати леді Мідлтон, була привітною, веселою і товстою літньою жінкою; вона багато говорила, мала радісний вигляд і дещо вульгарні манери. Жарти і сміх переповнювали її; до кінця обіду вона встигла розповісти багато смішного про закоханих та про чоловіків, висловила сподівання, що ніхто з сестер не залишив свого серця у Суссексі; правда це чи ні, але їй навіть здалося, що при цих словах дівчата зашарілися. Маріанну, яка хвилювалася за свою сестру, роздратовало сказане, і вона поглянула на Елінор, щоб побачити, як та витримала всі ці наскоки. Погляд цей був такий промовистий, що завдав Елінор більше болю, ніж усі банальні жарти місіс Дженнінгс.

Полковник Брендон, приятель сера Джона, за своїми манерами так само мало годився йому у приятелі, як і леді Мідлтон – йому в дружини, або ж так само мало, як місіс Дженнінгс годилася бути матір'ю леді Мідлтон. Він був мовчазний та дуже серйозний. Однак зовнішність він мав досить приємну, незважаючи на те, що Маріанна та Маргарет вважали його безнадійно старим холостяком, бо було йому вже за тридцять п'ять. Обличчя його, хоча й непоказне, мало розумний і приязний вираз, а манери були надзвичайно шляхетними.

За своїми рисами ніхто із товариства не був достойним бесідником для Дешвудів, але непривітна нудотність леді Мідлтон була такою неприємною, що порівняно з нею серйозність полковника Брендона і навіть гамірлива веселість сера Джона та його тещі здавалися цікавими. Здається, леді Мідлтон збадьорилася лише тоді, коли по обіді прийшли четверо її дітлахів; вони вовтузилися біля неї і смикали її за одяг, поклавши край усім розмовам, окрім тих, що стосувалися їх самих.

Увечері, коли з'ясувалося, що Маріанна має музичні здібності, її попрохали пограти. Тож фортепіано відкрили, всі приготувалися отримувати задоволення, і Маріанна, яка співала дуже добре, виконала на їхнє прохання майже всі пісні з тих збірок, що їх принесла з собою в родину леді Мідлтон разом зі своїм заміжжям. Мабуть, з тих пір ці зошити так і лежали на інструменті, бо її світлість відзначила таку знаменну подію, як заміжжя, тим, що полишила музику, хоча згідно з твердженням її матері музикувала вона дуже добре, а згідно з її власним твердженням, вона була просто у захваті від музикування.

Усім дуже сподобалося, як грала та співала Маріанна. Наприкінці кожної пісні сер Джон гучно висловлював свій захват і не менш гучно обмінювався з іншими своїми враженнями, доки тривала сама пісня. Леді Мідлтон часто закликала його до порядку, дивуючись, як же це можна взагалі хоч на мить відриватися від музики, і попросила Маріанну ще раз виконати якусь пісню, яку та щойно закінчила. З усього товариства один лише полковник Брендон вислухав її, не впадаючи при цьому у захват. Єдиним його компліментом була уважність, з якою він її слухав; через це вона відчула до нього повагу, яку інші втратили через свій ганебний брак смаку. Задоволення, що він його отримував від музики, не піднімалося до того екстатичного захоплення, без якого, як вона вважала, неможливо слухати музику взагалі, але порівняно з жадливою нерозбірливістю інших воно заслуговувало на повагу. А ще Маріанна резонно припустила, що чоловікові, якому за тридцять п'ять, мабуть, уже зовсім непритаманна гострота почуттів і витонченість сприймання. Тому, як і годиться людині чуйній, вона вирішила з усією можливою поблажливістю ставитися до похилого віку полковника.

Розділ 8

Місіс Дженнінгс була багатою вдовою. Вона народила лише двох дочок, і оскільки їй пощастило дожити до того дня, коли обидві вони вдало вийшли заміж, то тепер їй тільки й залишилося роботи, що намагатися переженити геть чисто всіх, хто цього ще не встиг зробити. У цій сфері місіс Дженнінгс розвинула таку бурхливу і ревну діяльність, яку тільки могли дозволити її фізичні кондиції; вона не втрачала жодної можливості сприяти шлюбом серед усієї знайомої їй молоді. Їй вдавалося напрочуд швидко виявляти чийсь симпатії, і вона радо користалася можливістю викликати сором'язливий рум'янець або ж марнославні сподівання в якої-небудь дівчиці, припускаючи, що та заволоділа серцем якого-небудь непересічного молодика. Тому завдяки своїй неабиякій проникливості місіс Дженнінгс незабаром після прибуття до Бартонна змогла з усією впевненістю заявити, що полковник Бартон страшенно закохався в Маріанну Дешвуд. Підозра виникла у неї ще в перший проведений разом вечір, бо полковник дуже уважно прислухався до її співу, а побачивши, що під час візиту у відповідь Мідлтонів до Бартон Котеджу він знову уважно слухав спів Маріанни Дешвуд, місіс Дженнінгс остаточно утвердилася у своєму переконанні. У неї не залишилося ніяких сумнівів, що це було саме так. Це був би пречудовий шлюб, тому що він був багатий, а вона – вродлива. Відтоді, коли, породичавшись із сером Джоном, місіс Дженнінгс познайомила з полковником Бренденом, їй дуже кортіло, щоб він вдало одружився; а ще їй завжди кортіло знайти доброго чоловіка для кожної вродливої дівчини.

Вона мала ще й безпосередній зиск для себе, бо це давало їй поживу для безконечних жартів на адресу обох. В гостях у Мідлтонів вона глузувала над полковником, а в гостях у Дешвудів – над Маріанною. Перший, здавалося, залишався до цих дружніх кепкувань абсолютно байдужим, доки йшлося про нього самого; Маріанна ж спочатку нічого не второпала, але коли зрозуміла, куди хилить місіс Дженнінгс, то не знала, чи то сміятися над абсурдністю цих жартів, чи то засуджувати їх непоштивість, бо вона вважала їх виявом неповаги до похилого віку полковника і його гідного жалю холостяцького стану.

Місіс Дешвуд не могла вважати молодшого за неї на п'ять років чоловіка таким старезним дідуганом, яким він постав у дівочій уяві її дочки. Тому вона спробувала захистити місіс Дженнінгс від звинувачень у намаганні покепкувати з його поважного віку.

– Але ж, мамо, ти не можеш заперечувати сміховинність подібних припущень з її боку, хоча і не вважаєш їх навмисними і недружелюбними. Звісно, полковник Брендон молодший за місіс Дженнінгс, але все ж він достатньо старий, щоб бути моїм чоловіком, і навряд чи він колись оживе і покохає, бо через свою старість уже встиг забути про це почуття. Це просто смішно! Коли ж чоловікові слід бути байдужим до подібних жартів, як не у старому та німецькому віці?

– Німецькому?! – здивувалася Елінора. – Ти називаєш полковника Брендона німецьким? Нехай тобі він здається набагато старшим за нашу матінку, але ж ти не можеш заперечувати, що він ще не скутий паралічем!

– А хіба ти не чула, як він скаржився на ревматизм? І хіба ця німець не є звичайнісінькою ознакою похилого віку?

– Дитино моя, – розсміялася місіс Дешвуд, – якщо міркувати таким чином, то ти мусиш перебувати в безперервному страхі через мою німецьність; ти мусиш вважати чудом те, що я дожила до похилого віку в сорок років.

– Мамо, ти до мене несправедлива. Я чудово розумію: полковник Брендон ще не настільки старий, щоби його друзі почали побоюватися, що він помре. Може, він іще двадцять років протягне. Але в тридцять п'ять уже надто пізно думати про одруження.

– Коли чоловікові тридцять п'ять, а жінці сімнадцять, – мовила Елінор, – то, може, краще було б і не думати про шлюб. Але якщо, припустімо, незаміжній жінці двадцять сім років, то не думаю, що тридцять п'ять років полковника Брендона зможуть стати на заваді його одруженню з нею.

– Жінці двадцяти семи років, – відповіла після невеличкої паузи Маріанна, – вже марно сподіватися на здатність знову почувати пристрасть або ж збуджувати її. Тож якщо домівка її незатишна, а статок малий, то чому б їй не наважитися стати доглядальницею в обмін на комфорт і забезпеченість подружнього життя? Тому я не бачу нічого поганого в тому, що полковник візьме шлюб із такою жінкою. Це була б угода заради вигоди – і всі були б задоволені. На мою думку, це не був би справжній шлюб, але яка різниця? Для мене це виглядало б, як торговельна угода, де кожен намагався б отримати вигоди за рахунок іншого.

– Знаю, що марно навіть намагатися переконати тебе в тому, що двадцятисемирічна жінка здатна почувати до чоловіка тридцяти п'яти років щось схоже на кохання і тим самим зробити його своїм бажаним компаньйоном, – відповіла Елінор. – Але я проти того, щоб ти прирікала полковника Брендона та його дружину на довічне усамітнення в палаті для хворих лише тому, що вчора (а вчорашній день був сирым та холодним) він поскаржився на незначний ревматичний симптом у плечах.

– Але ж він говорив про фланелевий жилет, – мовила Маріанна, – а в мене фланелевий жилет незмінно асоціюється з ревматизмом, судомами, похоронами і взагалі з усіма тими болячками, що уражають старих та немічних.

– Якби його уразила жорстока пропасниця, то тоді б ти ставилася до нього набагато краще. Зізнайся, Маріанно, адже хворобливий рум'янець на обличчі, впалі очі і частий, лихоманковий пульс тобі особливо приємні.

– Мамо! – вигукнула Маріанна невдовзі по тому, як пішла Елінор. – Тема хвороби непокоїть мене, і я не можу від тебе цього приховати. Я впевнена, що Едвард Феррар захворів. Ми вже тут майже два тижні, а він і досі не приїхав. Ніщо, окрім серйозної недуги, не могло спричинитися до такої затримки. Що, як не хвороба, завадило йому покинути Норленд?

– Невже ти думала, що він приїде так швидко? – спитала місіс Дешвуд. – Особисто я так не думала. Навпаки, якби щось і викликало моє занепокоєння з цього приводу, то це згадка про те, що інколи він демонстрував брак ентузіазму і готовності прийняти моє запрошення, коли я починала говорити про його можливий приїзд до Бартона. А що, Елінор уже очікує на його прибуття?

– Я з нею про це ніколи не говорила, але напевно вже очікує.

– Здається, ти помиляєшся, бо коли вчора я говорила з нею про новий камін для вільної спальні, то вона зауважила, що поспішати немає нагальної потреби, бо найближчим часом ця кімната навряд чи кому знадобиться.

– Як дивно! І що б це могло означати? Взагалі, все їхнє поводження одне з одним було таким незрозумілим! Якими холодними, якими стриманими були їхні останні «прощай»! Якою млявою і нудною була їхня розмова в той останній вечір, що вони його провели разом! Едвардове прощання було однаковим що зі мною, що з Елінор: добрі побажання від нашого люблячого брата. В останній ранок я навмисне намагалася залишити їх наодинці, і кожного разу він – зовсім незрозуміло чому – виходив з кімнати услід за мною. До того ж Елінор, полишаючи Норленд і Едварда, плакала менше, ніж я. І навіть зараз її настрої не змінився. Цікаво, чи буває вона коли-небудь роздратованою або засмученою? Чи намагається коли-небудь уникнути товариства, і чи не буває воно їй обридливим і нецікавим?

Розділ 9

Нарешті Дешвуди стали почуватися в Бартоні більш-менш комфортно. Вони призвичаїлися до будинку, до саду, до предметів, що їх оточували, а ті нехитрі заняття, що надавали Норленду половину його чарівності, були поновлені і давали більшу насолоду, ніж її міг надати Норленд після втрати їхнього батька. Сер Джон Мідлтон, який протягом перших двох тижнів заходив до них щодня і який не мав звички на чомусь довго зосередитися вдома, не міг приховати свого здивування, бо щоразу заставав Дешвудів за якимось заняттям. Їхні гості – окрім мешканців Бартон-парку – були нечисленими, бо попри настійливі благання сера Джона щодо їхнього більш активного спілкування з сусідами і неодноразові запевнення про те, що вони завжди можуть скористатися послугами його карети, незалежна вдача місіс Дешвуд брала гору над бажанням забезпечити товариство для своїх дочок. Тому вона твердо відмовлялася відвідувати будь-яку родину, до якої не можна було дійти пішки. Сусідів, які б підпадали під цю категорію, було мало, до того ж не з усіма з них можна було спілкуватися. Десь за півтори милі від котеджу, у звивистій Алленхемській долині, яка була продовженням Бартонської, дівчата під час однієї зі своїх перших прогулянок виявили старовинний особняк респектабельного вигляду, котрий, трохи нагадавши їм про Норленд, полонив їхню увагу і спонукав до більш детального з ним знайомства. Але вони дізналися, що власниця маєтку, стара жінка дуже доброї вдачі, була, на жаль, надто кволою, щоб бувати у товаристві, і тому ніколи не виходила з дому.

Вся довколишня місцевість надавала безліч можливостей для захоплюючих прогулянок. Високі безлісі пагорби, що майже з кожного вікна котеджу запрошували Дешвудів отримати витончену насолоду і вдихнути свіжого повітря на їхніх вершинах, являли собою щасливу альтернативу в ті часи, коли багнюка в долинах заважала милуватися їхньою незрівнянною красою. Саме до одного з таких пагорбів і попрямували одного ранку Маріанна і Маргарет, приваблені сонячними променями, що інколи проривалися через грозові хмари. Їм уже було несила витримувати домашнє ув'язнення, спричинене безперервним дощем протягом останніх двох днів. Все ж погода виявилася не надто звабливою, щоб відірвати двох інших представниць родини Дешвудів від олівця та книги, незважаючи на запевнення Маріанни, що день буде переважно сонячним і що кожна загрозлива хмара не залишиться надовго над довколишніми пагорбами; тож двоє дівчат вирушили на прогулянку разом.

Сестри весело видряпалися на пагорб і, втішаючись власною проникливістю, раділи кожному шматочку блакитного неба; а коли їм в обличчя вийнув свіжий подих сильного південно-західного вітру, то пожалкували, що страх перед поганою погодою завадив їхній матері та Елінор розділити разом з ними ці піднесені почуття.

– Чи є на світі насолода більша за цю? – захоплено вигукнула Маріанна. – Маргарет, давай погуляємо тут хоча б зо дві години.

Маргарет погодилася, і вони пішли далі назустріч вітру, із радісним сміхом долаючи його опір; так продовжувалося хвилин з двадцять, як раптом над їхніми головами зімкнулися хмари і цівки косоного дощу почали шмагати по обличчю.

Засмучені і здивовані, вони змушені були – хоча й з неохотою – повернути назад, бо, окрім їхнього будинку, жодного прихистку поруч не було. Проте одна втіха їм лишилася: можна було побігти вниз крутосхилом, що вів прямо до хвіртки їхнього саду.

Тож вони побігли. Маріанна спочатку вирвалася вперед, але раптом спіткнулася і впала, а Маргарет, не в змозі зупинитися, щоб допомогти їй, мимоволі продовжувала бігти і благополучно досягла підніжжя пагорба.

Але назустріч їм саме піднімався якийсь джентльмен з рушницею і двома пойнтерами, які весело крутилися довкола нього. Він поклав рушницю на землю і побіг до Маріанни, щоб

допомогти їй. Та підвелася, але при падінні підвернула ногу і тому ледь могла стояти. Джентльмен запропонував свою допомогу, але пересвідчившись, що дівоча скромність стає на заваді до того, щоб прийняти її, підхопив Маріанну на руки і поніс униз. Пройшовши через садок, хвіртку до якого Маргарет залишила відчиненою, він заніс дівчину прямо до будинку, куди щойно зайшла Маргарет, і не випустив з рук свою ношу, доки не посадив її на стілець у прихожій.

При їхній появі Елінор з матір'ю зачудовано підвелися, і поки вони дивилися на незнайомого здивованими і захопленими очима (а саме і подив, і прихований захват викликала його зовнішність), той встиг вибачитися за вторгнення і пояснити його причину. Зробив він це так щиро і просто, що його і без того незаперечно врода набула ще більшої чарівності завдяки голосові і манері говорити. Навіть коли б він був старий, потворний та вульгарний, і тоді б місіс Дешвуд відчула до нього найбільшу прихильність за послугу, яку він надав її дитині; а молодість, врода і вишуканість прибульця надали його вчинку в її очах взагалі чогось особливого.

Вона довго дякувала йому за допомогу, а потім із притаманною їй ласкавою манерою звертання запропонувала йому сісти. Але незнайомий відмовився, бо був брудний і мокрий. Тоді місіс Дешвуд спитала, кому вона має честь дякувати за допомогу. Джентльмен відповів, що звать його Віллоубі і що наразі він мешкає в Алленхемі, звідки, як він сподівається, завтра матиме честь до них зайти і довідатися, як почувається міс Дешвуд. Таку честь йому гарантували, тож він пішов у дощ, який лив, немов з відра, після чого цікавість до його особи зростає ще більше.

Його чоловіча вродливість і незвичайна граціозність негайно стали причиною загального захвату, а усвідомлення зовнішньої привабливості незнайомого ще й додало завзятості веселому кепкуванню з Маріанни, якій він так шляхетно допоміг.

Сама Маріанна бачила свого рятівника менше за інших, бо сум'яття, що вкрило рум'янцем обличчя, коли він її взяв на руки, не дало їй змоги пильно придивитися до нього після того, як вони потрапили до будинку. Проте вона встигла-таки роздивитися Віллоубі досить добре, щоб приєднатися до загального захвату з притаманним їй завзяттям. Його манери й зовнішній вигляд відповідали саме тому герою, якого малювала її уява, а те, що він без зайвої формальності підхопив її і приніс додому, свідчило про швидкість його думки і тому дуже їй імпонувало. Все, що могло бути пов'язане з ним, викликало цікавість. Ім'я його подобалося, мешкав він у селі, яке подобалося їй найбільше, а мисливська куртка здалася їй найкрасивішою з усього чоловічого одягу. Уява її працювала без упину, спогади були приємними, а на вивихнуту щиколотку вона не звертала уваги.

Сер Джон завітав до них того ж ранку, щойно проглянуло сонечко з-за хмар, щоб йому вибратися з домівки. Йому розповіли про халепу з Маріанною, а потім нетерпляче спитали, чи не знає він бува в Алленхемі джентльмена на ім'я Віллоубі.

– Віллоубі?! – скрикнув сер Джон. – А що, він уже тут? Це приємна новина; треба мені неодмінно з'їздити до нього завтра і запросити на обід у четвер.

– Тож ви його знаєте? – спитала місіс Дешвуд.

– Чи знаю я його?! Звичайно ж, знаю. Не можу не знати, бо він щороку приїздить сюди.

– І що ж це за молодик?

– Чудовий хлопець, таких у світі небагато, запевняю вас. Дуже пристойно стріляє, і немає в Англії вправнішого за нього вершника.

– І оце все, що ви можете про нього розповісти?! – обурено скрикнула Маріанна. – А як він поводить у товаристві? Якими є його улюблені заняття, його таланти і схильності?

Сер Джон був явно спантеличений.

– Клянусь вам, – відповів він, – щодо всього цього я знаю про нього мало. Але він – приємний і приязний хлопець, до того ж має найкращу з усіх, що я бачив, сучку-пойнтера. Вона була з ним того дня?

Але Маріанна так само мало могла розповісти йому про породу собаки, як і сер Джон – про особливості вдачі містера Віллоубі.

– Але ж хто він? – спитала Елінор. – Звідки він? Чи має він будинок у Алленхемі?

Стосовно цього сер Джон спромігся дати більш точні і більш зрозумілі відомості. Він розповів Дешвудам, що містер Віллоубі маєтності на селі не має і мешкає тут тільки тоді, коли відвідує стару бабцю в Алленхем Корт, родичем якої він був і власність якої він мав успадкувати; а потім додав:

– Так-так, місіс Дешвуд, на нього варто розставити тенета, запевняю вас, до того ж він має в Сомерсетширі гарненький маєток. На вашому місці я б не віддавав містера Віллоубі вашій молодшій доньці, попри всі ці її штучки з падінням на пагорбах. А то всі чоловіки дістануться Маріанні, а бідолашний Брендон страждатиме від ревнощів.

– Не думаю, – мовила місіс Дешвуд з доброзичливою посмішкою, – що мої дочки намагатимуться, як ви кажете, розставити тенета на містера Віллоубі. Вони виховані не в тих правилах. Чоловіки, хоч би якими багатими вони були, можуть почуватися у нас у безпеці. Однак мені приємно було почути, що містер Віллоубі – достойний юнак, з яким варто підтримувати стосунки як з хорошим кавалером.

– Я певен, що він славний хлопець, – повторив сер Джон. – Пам'ятаю, минулого Різдва у мене вдома на вечірці він танцював з восьмою вечора до четвертої ранку і жодного разу не присів перепочити.

– Та невже? – вигукнула Маріанна, і очі її засвітилися іскорками, – і мабуть, танцював він граціозно, натхненно?

– Авжеж; а о восьмій ранку він прокинувся, бо треба було їхати на полювання.

– Оце мені до вподоби! Саме такою і має бути молода людина. Хоч би що він робив, віддаватиметься заняттю сповна, не знаючи втоми.

– О, тепер я бачу, до чого воно йдеться, – мовив сер Джон, – добре бачу. Ви намагатиметеся зловити його в сіті, а про бідолаху Брендона забудете й думати.

– А саме оцей вираз я терпіти не можу, – з притиском сказала Маріанна. – Я жахаюся всіх нібито дотепних виразів, серед яких «зловити в сіті» і «розставити на когось тенета» є найвідразливішими. Вони вульгарні і непристойні, і якщо їх хтось може вважати дотепними, то це не робить йому честі.

Сер Джон не зовсім зрозумів цього докору, але зареготався з усією притаманною йому дружелюбністю і відповів:

– Так чи інакше, але смію вас запевнити, що кавалерів ви матимете в достатній кількості. Бідолашний Брендон! Він уже й так місця собі не знаходить; а до речі, його слід було б піймати в сіті, запевняю вас, попри всі ці штучки з падіннями та вивихнутими щиколотками.

Розділ 10

Рятівник Маріанни, як, блиснувши дотепністю, але злегка відхилившись від істини, назвала Віллоубі Маргарет, з'явився в котеджі спозаранку, щоб дізнатися про здоров'я міс Маріанни. Міс Дешвуд прийняла його не просто люб'язно, але зі щирістю, яку диктувала і вдячність, і те, що вона почула про нього від сера Джона. Цей візит мав запевнити молодика, що в сім'ї, з якою звела його доля, панують вихованість, витонченість, взаємна прихильність і домашня гармонія. В їхніх власних чарах переконувати його повторно необхідності не було анінайменшої.

Міс Дешвуд мала чарівну фігуру і надзвичайно ніжний колір обличчя, риси якого вирізнялися правильністю. Але Маріанна не поступалася сестрі в миловидності і навіть перевершувала її. Можливо, складена вона була не так гармонійно, але більш високий зріст лише додавав її поставі певної величавості, а обличчя було таким чарівливим, що ті, хто називав її красунею, менше грішили проти істини, ніж це належить при світських похвалах.

Прозора смаглявість шкіри не поменшувала яскравості рум'янцю, всі риси заворожували, посмішка полонила, а темні очі яскравили такою жвавистю і натхненністю, що мимохіть захоплювали всіх, хто зустрічав їхній погляд. Від Віллоубі в перші хвилини цей блиск був прихований збентеженням, викликаним спогадами про його послугу. Але коли це збентеження розсіялося, коли вона знову стала сама собою і встигла помітити, що бездоганність манер у ньому поєднується з відкритою і веселою вдачею, а, головне, коли він виказав цю свою пристрасть до музики і танців, вона обдарувала його поглядом, сповненим такого палкого схвалення, що до кінця візиту він звертав майже всі свої слова до неї.

Щоб залучити її до розмови, було достатньо згадати яке-не-будь з її улюблених занять. У подібних випадках їй несила було мовчати, і говорила вона з усім запалом щирості, без тіні остерігання чи стриманості. Як вони з Віллоубі не забарилися виявити, танці і музика доставляли їм однакову насолоду, і причина полягала в спільності їхніх схильностей і думок. Маріанні негайно забажалося знати його думку про інші подібні речі, і вона заговорила про книги, перелічуючи улюблених авторів і описуючи їх достоїнства так захоплено, що молода людина двадцяти п'яти років була б бездушним надовбнем, якби негайно ж не перетворилася на їх палкого прихильника, навіть не прочитавши жодного рядка з того, про що говорилося. Смаки і тут виявилися на диво схожими. І він і вона обожнювали одні і ті ж книги, одні і ті ж сторінки в них, а якщо і траплялися якісь розбіжності, всі заперечення негайно поступалися перед силою її доказів і полум'ям її очей. Він погоджувався з усіма її výroками, вторив усім її похвалам, і, задовго до того, як його візит добіг кінця, вони вже розмовляли зі всією притаманною давнім знайомим невимушеністю.

– Ну, що ж, Маріанно, – сказала Елінор, тільки-но містер Віллоубі відкланявся і пішов, – мені здається, за один короткий ранок ти встигла дуже багато! Тобі вже відомо, яку думку має містер Віллоубі про всі якоюсь мірою важливі предмети розмови. Ти знаєш, що він думає про Купера і Вальтера Скотта, ти переконалася, що достоїнства їх він цінує так, як вони того заслуговують, і отримала всі можливі запевнення, що Поуп захоплює його не більше, ніж він того вартий. Але коли і далі теми для розмови обговорюватимуться з такою блискавичністю, то чи довго триватиме ваше знайомство? Незабаром усі цікаві теми вичерпаються! Достатньо ще однієї зустрічі, щоб він висловив свої погляди на красу пейзажів і повторні шлюби, і тоді вже тобі ні про що більше буде його питати...

– Елінор! – вигукнула Маріанна. – Хіба ж це чесно? Хіба ж справедливо? Невже мої інтереси такі вбогі? Однак я зрозуміла твій натяк. Я була надто невимушеною, надто відвертою, надто щасливою! Я схибала проти всіх занудливих світських правил. Я була відвертою і щирою, а мала бути стриманою, банальною, нудною й лицемірною. Коли б я говорила тільки

про погоду і погані дороги, розтуляючи рота хіба що один раз на десять хвилин, мені б не довелося вислухати цей докір.

– Серденько, – сказала місіс Дешвуд, – не треба ображатися на Еліно́р. Вона ж просто пожартувала. Я б і сама її строго засудила, якби вона і справді намагалася пригасити твою радість від розмови з нашим новим знайомим.

Маріанна відразу ж припинила ремствувати.

Віллоубі, зі свого боку, всією поведінкою показував, яким приємним є для нього знайомство з Дешвудами і як хотів би він його зміцнити. Він бував у них щодня. Спочатку приводом послужило бажання поцікавитися здоров'ям Маріанни, проте ласкавий прийом, який він зустрічав, з кожним разом ставав усе ласкавішим, і необхідність у цьому приводі відпала, перш ніж одужання Маріанни змусило б відмовитися від нього. Вона не виходила з будинку упродовж кількох днів, але ніколи ще мимовільне ув'язнення не протікало так необтяжливо. Віллоубі був здібною молодого людиною з багатою уявою, веселою вдачею, з умінням триматися дружньо й невимушено. Він наче був створений завоювати серце Маріанни, бо до всього переліченого додавалася не тільки врода, але і природний жвавий розум, збуджений і підживлений її власним прикладом, і ця риса була для неї головною його принадою. Потроху його товариство почало давати їй неймовірну втіху. Вони розмовляли, разом читали, співали дуети. Співав і грав він чудово, а читав з тією проникливістю й виразністю, яких, на жаль, бракувало Едварду.

Місіс Дешвуд захоплювалася ним не менше, ніж Маріанна. Та й Еліно́р могла поставити йому в докір хіба лише схильність, що була властива й Маріанні, і через те була їй особливо до вподоби, а саме – схильність при будь-якій нагоді виказувати власні думки, не зважаючи ні на кого і ні на що.

Схильність покvapливо складати і висловлювати свою думку про інших людей, приносити в жертву примхам серця правила ввічливості, заволодівати всією бажаною йому увагою і зарозуміло нехтувати заведеними нормами поведінки, свідчила про легковажну безпечність, яку Еліно́р схвалити не могла, хоч би там що він чи Маріанна говорили на її захист.

Маріанна щодалі більше переконувалася, що її розпач, який її охопив у шістнадцять з половиною років, зустріти чоловіка, котрий би повністю відповідав її уявленням про довершеність, був дещо передчасним і невиправданим. Віллоубі втілював усі якості, які в ту скрутну годину – як і в інші більш світлі – уявлялися в її мріях як обов'язкові для її майбутнього обранця. Поводився ж він так, що в серйозності його намірів сумніватися можна було не більше, ніж у його досконалості.

І її матір іще до кінця першого тижня вже почала з надією думати про їхній шлюб; і хоча думка про передбачуване багатство молодого чоловіка в її міркуваннях ніякої ролі не відіграла, вона потай привітала себе із двома такими зятями, як Едвард та Віллоубі.

Друзі полковника Брендона, які так швидко завважили, що Маріанна його зачарувала, забули про своє відкриття саме тоді, коли Еліно́р це зачарування вперше помітила.

Їх увагу і дотепність відвернув від нього його більш щасливий суперник, і жарти, які сипалися на адресу полковника, поки він іще був більш-менш байдужий, припинилися саме тоді, коли його почуття почали виправдовувати кпини, що їх вельми заслужено накликає серцева лихоманка. Еліно́р змушена була мимохіть пересвідчитися, що він і справді почуває до її сестри прихильність, яку місіс Дженнінгс приписувала йому для власної розваги, і що, попри ту спільність смаків, яка запалила уяву містера Віллоубі, така дивовижна відмінність характерів зовсім не стала перешкодою для спалаху почуттів полковника Брендона. Це її і пригнічувало: на що може розраховувати мовчазний чоловік тридцяти п'яти років, якщо йому протистоїть бадьорий двадцятип'ятилітній молодик. Побажати йому успіху вона не могла і тому зичила йому байдужості. Він їй подобався – серйозна стриманість викликала в ній певну цікавість. Серйозність його не була суворою, стриманість же здавалася наслідком якихось душевних нега-

раздів, а не природної похмурості вдачі. Натяки сера Джона на минулі біди і розчарування підтверджували її висновок про те, що він нещасливий, і вселяли їй пошану і співчуття до нього. Мабуть, вона поважала і жаліла його скоріше через зверхність до нього Віллоубі і Маріанни, які мовби не могли вибачити йому того, що він немолодий і не веселий, і, здавалося, навмисне шукали нагоди сказати щось ущипливе на його адресу.

– Брендон належить до тих людей, – висловив одного разу Віллоубі свою думку, коли мова зайшла про полковника, – про яких усі говорять добре, але чийого товариства не прагнуть, кого всі раді бачити, але з ким навіть забувають поговорити.

– Саме таким він постає і в моїй уяві! – вигукнула Маріанна.

– А чи варто цим вихвалитися? – зауважила Еліно́р. – Ви обоє несправедливі. В Бартон-парку всі глибоко його уважають, і я завжди рада нагоді поговорити з ним.

– Ваша до нього поблажливість, – відповів Віллоубі, – безперечно, свідчить на його користь. А пошана тих, на кого ви послалися, сама по собі вже є докором. Хто віддасть перевагу принизливій повазі жінок на кшталт леді Мідлтон і місіс Дженнінгс на фоні байдужості решти товариства?

– Що ж, мабуть, погане ставлення людей, подібних до вас і Маріанни, компенсує добру думку леді Мідлтон і її матері. Якщо їх похвала – то огуда, то ваша огуда чи не дорівнює похвалі? Якщо їх вважати нерозбірливими, то ви є не менш упередженими і несправедливими.

– Захищаючи свого протеже, ви навіть здатні на в'їдливість!

– Мій протеже, як ви його назвали, розумна людина, а розум я завжди ціную. Авжеж, Маріанно, навіть у тих чоловіках, кому вже за тридцять. Він добре знає, що таке світське товариство, бував за кордоном, багато читав і здатен мислити. Я переконалася, що можу довідатися від нього багато чого цікавого, і він завжди відповідав на мої запитання люб'язно і із задоволенням.

– Авжеж! – презирливо вигукнула Маріанна. – Він розповів тобі, що в Індії дуже жарко і там багато москітів.

– Не сумніваюся, що розповів би, коли б я його про це запитала, але саме про це я вже знала раніше.

– Мабуть, – вставив Віллоубі, – завдяки своїй спостережливості він помітив ще й існування набобів, золотих рупій та паланкінів.

– Наважуся припустити, що його спостережливість є набагато тоншою, ніж ваші шпильки на його адресу. Але ж чому ви його так зневажаєте?

– Зовсім ні! Навпаки, я вважаю його вельми шанованим чоловіком, якому віддають належне, і ніхто не помічає, що він має стільки грошей, що не знає, на що їх витратити, і стільки дозвілля, що не знає, куди себе подіти, а ще має по два нові костюми щороку.

– Додайте до цього, – вигукнула Маріанна, – що в нього немає ніяких талантів, відсутній смак, не кажучи вже про політ фантазії. Що розум його позбавлений гостроти, а його почуття – запалу, а голос – щонайменшої виразності!

– Ви приписуєте йому таку безліч вад, – заперечила Еліно́р, – виходячи переважно, з власної уяви, що мої похвали будуть відносно прохолодними і нецікавими. Адже я можу тільки твердити, що він – розумна, вихована і освічена людина з приємними манерами і, як мені здається, добрим серцем.

– Міс Дешвуд! – скрикнув Віллоубі. – Ви поводитесь зі мною жорстоко! Ви намагаєтесь обеззброїти мене раціональними доводами і насильно мене переконати. Але у вас нічого не вийде! Вашій майстерності я зможу протиставити таку саму впертість. Я маю три неспростовні причини недолюблювати полковника Брендона: він пригрозив мені дощем, коли я сподівався на ясну погоду, він глузував над моїм екіпажем, і я ніяк не можу продати йому мою гніду кобилу. Але якщо ви отримаєте задоволення, почувши, що у всьому іншому я вважаю його

особистістю бездоганною, то я ладен негайно це визнати. А в обмін на ці слова, які далися мені нелегко, ви маєте залишити за мною привілей недолюблювати його так само, як і раніше.

Розділ 11

Місіс Дешвуд і її дочкам, коли вони переїхали в Девоншир, навіть на думку не спадало, що їхньому самотньому життю так швидко настане край і постійні запрошення та постійні гості майже не залишать їм часу для серйозних занять. Але сталося саме так. Коли Маріанна видужала, сер Джон взявся до виконання задуманого плану щодо розваг удома і на свіжому повітрі. В Бартон-парку один танцювальний вечір змінювався іншим, а катання на човнах влаштовувалися часто, як на це давав змогу щедрий на зливи жовтень місяць. Віллоубі був неодмінним учасником цих розваг, і відсутність набридливої церемонності, що супроводжувала їх, якнайкраще сприяла його подальшому зближенню з Дешвудами, давала йому можливість знаходити в Маріанні чимдалі більше достоїнств і висловлювати своє захоплення нею, а в її словах і вчинках вбачати ознаки прихильності до себе.

Їхня взаємна симпатія не могла здивувати Еліно́р, хоч їй і дуже хотілося, аби вони не показували її так відверто; раз чи два вона навіть спробувала натякнути Маріанні, що певна стриманість їй не завадила б. Але Маріанна терпіти не могла щось приховувати, якщо відкритість не загрожувала справжньою ганьбою: ховати почуття, які не таїли в собі нічого несхвального, означало б не тільки приректи себе на зайві зусилля, але і на ганебну поступку вульгарним і хибним поняттям. Віллоубі поділяв її думки, а їхня поведінка завжди була наочним доказом тих переконань, яким вони слідували.

У його присутності вона нікого іншого не бачила. Все, що він робив, було правильним. Все, що він говорив, було розумним. Якщо вечір в Бартон-парку завершувався картами, він хитрував у збиток собі і всім іншим, лише б вона виграла; якщо за розвагу правили танці, то половину їх він був її кавалером, а решту часу вони примудрялися стояти поряд і майже увесь час розмовляти тільки між собою.

Звісно, що подібна поведінка викликала кпини, але навіть це не змусило їх змінити її. Вони, здавалося, нічого не помічали.

Місіс Дешвуд так співчувала їм, що їй і на думку не спадало хоч якось стримати такий надмірний вияв їхніх почуттів. Вона бачила в цьому цілком природний наслідок впливу сильної пристрасті на юні і палкі душі.

Для Маріанни прийшла пора щастя. Серце її належало Віллоубі, і та чарівливість, яку його поява принесла в їхню нову домівку, була такою невідворотною, що ніжна прихильність до Норленда, яку вона привезла з Сассекса, зовсім стерлася з її пам'яті, хоч яким неймовірним це уявлялося їй раніше.

Щастя ж Еліно́р не було таким безхмарним. На серці в неї було не так легко і безтурботно, а розваги не давали їй такої втіхи. Замінити їй те, що залишилося у минулому, вони не могли, як не могли й пом'якшити смуток розлуки з Норлендом. Ні в леді Мідлтон, ні в місіс Дженнінгс вона не знайшла співбесідниць, що могли зацікавити її, хоча друга не замовкала ані на хвилину і з самого початку обдарувала Еліно́р своєю прихильністю, а тому зверталася переважно до неї. Еліно́р вислуховувала історію її життя вже три або чотири рази, і коли б вона була здатна запам'ятати кожне доповнення і зміну, то ще на самому початку їхнього знайомства вже знала б напам'ять усі подробиці невиліковної хвороби містера Дженнінгса, а також слова, з якими він звернувся до своєї дружини за декілька хвилин до смерті. Леді Мідлтон була приємнішою за свою матінку тільки тим, що не була такою балакучою. Еліно́р не мусила бути надто спостережливою, аби переконатися, що така стриманість була тільки наслідком млявості характеру і нічого спільного з наявністю розуму не мала. З чоловіком і матір'ю вона поведилася так самісінько, як і з гостями, а тому дружньої близькості з нею не доводилося ні шукати, ні бажати. Нині вона могла лише повторити те, що говорила вчора. І кожне її слово наводило нудьгу, бо навіть настрої в неї не мінялися. Хоча вона й не заперечувала проти вечорів, які

влаштував її чоловік – за умови, що правила доброго тону свято дотримуватимуться, а вона залишить при собі двох старших синів, – проте ніякої втіхи від таких вечорів вона, здавалося, не мала – з не меншим задоволенням вона могла б проводити цей час у себе в кімнаті. Приємності до бесіди вона додавала так мало, що гості деколи згадували про її присутність тільки тоді, коли вона починала ніжно вгамовувати своїх пустотливих синочків.

Зі всіх своїх нових знайомих Еліно́р лише полковника Брендона відчула як людину, що мала певні таланти, здатну викликати дружній інтерес і бути цікавим співрозмовником. Про Віллоубі говорити не доводилося. Вона ним захоплювалася, він викликав у ній теплі, навіть сестринські почуття. Але Віллоубі був закоханий і всю свою увагу віддавав Маріанні, тож для компанії підійшла б і далеко не така приємна людина. Бідолашний же полковник Брендон не мав подібної нагоди присвячувати всі думки одній Маріанні, і тому від повної байдужості її сестри він рятувався в розмовах з Еліно́р і знаходив у тому якусь утіху.

Співчуття Еліно́р до нього зросло ще більше, коли у неї з'явилися причини підозрювати, що йому вже довелося зазнати всіх мук нещасного кохання. Підозра ця породила випадково мовлені слова, коли на вечорі в Бартон-парку вони за взаємною згодою вважали за краще пропустити свій танець. Упродовж кількох хвилин полковник не зводив очей з Маріанни, а потім перервав мовчанку, сказавши з легкою усмішкою:

– Ваша сестра, наскільки я розумію, не схвалює повторних уподобань.

– Так, – відповіла Еліно́р. – Вона ж дуже романтична.

– Вірніше, якщо не помиляюся, вона просто не вірить, що вони можливі.

– Напевне. Проте, як вона змогла узгодити подібне переконання з тим, що її власний батько був одружений двічі, я, їй-богу, пояснити не беруся. Втім, років через два-три у своїх висновках вона, поза всіма сумнівами, вийде з здорового глузду і спостережень. І, можливо, тоді ці висновки стануть більш чіткими і правильними не тільки для неї самої, але й для інших.

– Очевидно, так і станеться, – сказав полковник. – Та все ж в упередженнях юної душі є особлива краса, і мимохіть шкодуєш, коли вони поступаються місцем думкам більш загальноновизнаним.

– У цьому я погодитися з вами не можу, – заперечила Еліно́р. – Почуття, що подібні до почуттів Маріанни, спричиняють певні негаразди, і ніякі чари щирості і наївної недосвідченості пом'якшити цього не можуть. Усім її переконанням властива відчайдушна зневага до правил пристойності, і те, що вона ближче познайомиться зі світським товариством, гадаю, принесе їй лише користь.

Після короткої мовчанки полковник повернувся до теми їхньої розмови, запитавши:

– У своєму осуді повторних уподобань ваша сестра не визнає ніяких пом'якшувальних обставин? В її очах вони однаково злочинні для всіх? І ті, хто був розчарований у своєму першому виборі – чи через легковажність предмета своєї прихильності, чи через примху долі, – мають так само зберігати байдужість до кінця своїх днів?

– Усіх подробиць її принципів я, правду кажучи, не знаю. Знаю лише, що жодного разу не чула, щоб вона визнала хоча б один випадок повторного захоплення таким, що його можна вибачити.

– Бути в цьому постійно переконаним неможливо, – зауважив він. – Проте зміна, повна зміна суджень... Ні, ні, не бажайте цього! Адже коли юне серце вимушено поступається романтичними і високими поняттями, як часто на зміну їм приходять думки надто поширені і надто небезпечні! Я суджу із власного досвіду. Колись я був знайомий з панночкою, яка і натурою і складом розуму була дуже схожа на вашу сестру, і мислила, і судила про речі подібно до неї, але потім, через вимушену низьку зміну... через лиховісний збіг обставин... – Тут він наразі замовк, мабуть, вирішивши, що наговорив зайвого. Ось це і викликало у міс Дешвуд підозри, що їх інакше, ймовірно, у неї і не зародилося б. Еліно́р скоріше всього залишила б його слова

без уваги, коли б не помітила, як він жалкує, що вони зірвалися з його губ. І тут не треба було мати особливої проникливості, щоб завважити в його хвилюванні натяк на сумні спогади про минуле. Елінор далі цього висновку не пішла, хоча Маріанна на її місці не задовольнилася б такою крихтою. Палка уява тут же намалювала б їй усю вкрай сумну низку подій у повісті про трагічну любов.

Розділ 12

Наступного ранку під час прогулянки Маріанна повідомила сестрі новину, яка, попри те, що Еліно́р знала про легковажність і необачність Маріанни, однак все ж спантеличила її як неочікуване підтвердження і першого, і другого. Маріанна захоплено повідомила, що Віллоубі подарував їй коня, якого сам виростив у своєму сомерсетширському маєтку і якого спеціально об'їздили під дамське сідло! На жодну мить не замислившись про те, що тримати коней їхня мати не збиралася і що, коли через такий подарунок вона буде змушена змінити свій намір, то їй доведеться купити коня для лакея і найняти лакея, який їздив би на другому коні, а ще побудувати стайню для цих двох коней, Маріанна прийняла такий подарунок без щонайменших вагань і розповіла про нього сестрі із захватом.

– Він одразу ж пошле за ним свого конюха в Сомерсетшир, – додала вона. – І тоді ми з ним кататимемося верхи щодня. Звісно, кінь буде і у твоєму розпорядженні, Еліно́р. Ні, ти тільки уяви собі, яка насолода – нестися галопом по цих пагорбах!

Вона ніяк не хотіла прокинутися від блажених мрій і визнати неприємні істини, пов'язані із здійсненням подібної затії. Спочатку вона навідріз відмовилася з ними змиритися. Ще один слуга? Але ж витрати такі дріб'язкові! І мама, поза сумнівом, нічого проти не матиме. А для лакея згодиться будь-яка шкапа. До того ж і купувати її не обов'язково: завжди ж можна брати для нього коня в Бартон-парку. А щодо конюшні, то достатньо буде найпростішого сараю. Тоді Еліно́р наважилася висловити сумнів – чи пристойно їй приймати подібний подарунок від людини, з якою вона так мало... в усякому разі... так недовго знайома. І пожалкувала.

– Ти даремно гадаєш, Еліно́р, – гаряче заперечила Маріанна, – ніби я мало знайома з Віллоубі. Так, безперечно, – познайомилася я з ним недавно. Але у світі немає нікого, окрім тебе і мами, кого я знала б так добре! Не час і не випадок створюють близькість між людьми, а лише спільність схильностей. Декому і семи років забракне, щоб хоч якось зрозуміти одне одного, іншим же й семи днів більш ніж достатньо. Я визнала б себе винною в значно гіршому порушенні пристойності, коли б узяла в подарунок коня від свого двоюрідного брата, а не від Віллоубі. Джона я майже не знаю, хоч ми й жили поруч багато років, думку ж про Віллоубі я склала вже давно!

Еліно́р визнала за краще полишити цю тему. Вона знала вдачу своєї сестри. Заперечення в такому делікатному питанні тільки утвердили б її у власній думці. Але натяки на її відповідальність перед матір'ю, перелік усіх турбот, які їх поблажлива мати накличе на себе, коли – що цілком імовірно – дасть згоду на таке доточування до їхнього господарства, невдовзі змусили Маріанну відступити, і вона пообіцяла нічого не казати матері (яка по доброті серця, напевно, не прислухалася б до голосу розсудливості) про запропонований подарунок і при першій же нагоді сказати Віллоубі, що вона не зможе його прийняти.

Слова свого вона дотрималася, і, коли того ж дня Віллоубі прийшов з візитом, Еліно́р почула, як її сестра тихо повідомила йому, що мусить відмовитися від його подарунка. Потім вона пояснила причини такої зміни у своїх намірах, позбавивши його можливості наполягати і умовляти. Проте він не приховував, що розчарований, і, емоційно висловивши своє засмучення, додав так само тихо:

– Але ж, Маріанно, кінь, як і раніше, належить вам, хоч ви і не можете на ньому їздити. Я залишу його в себе, і ви його візьмете, як тільки забажаєте. Коли ви покинете Бартон і матимете власний будинок, Королева Меб буде на вас чекати.

Ось цю розмову і підслухала міс Дешвуд. І слова, і тон, яким вони були вимовлені, і його звернення до Маріанни лише на ім'я – усе було таким недвозначним і свідчило про таку близькість між ними, що вона могла дати їй тільки одне тлумачення. Із цієї хвилини Еліно́р уже не мала сумніву, що вони заручені. Це відкриття її аніскільки не здивувало, хоча вона і

дивувалася, чому натури такі відверті надали їй і друзям можливість довідатися про це лише через випадковість.

Наступного дня вона почула від Маргарет нове підтвердження своєму висновку. Віллоубі напередодні провів у них увесь вечір, і Маргарет якийсь час залишалася з ними у вітальні одна, і ось тоді-то вона отримала змогу побачити дещо, про що урочисто повідала вранці старшій сестрі.

– Ох, Еліно́р! – вигукнула вона. – Я розповім тобі про Маріанну такий секрет! Я знаю, вона незабаром вийде заміж за містера Віллоубі!

– Ти це казала, – зауважила Еліно́р, – мало не щодня відтоді, як вони познайомилися на Англіканському пагорбі. І, здається, вони і тижня знайомі не були, як ти сповістила, що Маріанна носить на шії медальйон з його портретом. Щоправда, портрет виявився мініатюрою нашого двоюрідного діда.

– Але ж тепер зовсім інша річ! Звичайно, вони одружаться дуже скоро, адже він має її локон!

– Ой, Маргарет! А раптом це локон його двоюрідного дідуся?

– Та ні, Еліно́р! Зовсім не дідуся, а Маріаннин. Хіба я можу помилитися? Я ж на власні очі бачила, як він його відрізував. Учора увечері, після чаю, коли ви з мамою вийшли, вони почали шепотітися страшенно швидко, і він неначе її умовляв. А потім узяв її ножиці і відстриг довге пасмо – у неї ж бо волосся було розпущене по плечах. А потім поцілував пасмо, загорнув у білий аркуш і сховав у гаманець.

Такі подробиці, перелічені з такою впевненістю, не могли не переконати Еліно́р, до того ж вони лише підтверджували все, що бачила і чула вона сама.

Але в інших випадках проникливість Маргарет докучала старшій сестрі значно більше. Коли місіс Дженнінгс якось увечері в Бартон-парку почала доскіпуватися, кому з молодих людей особливо симпатизує Еліно́р, – місіс Дженнінгс уже давно кортіло вивідати це, – Маргарет подивилася на сестру і відповіла:

– А можна я не скажу, Еліно́р?

Звісно, всі розреготалися, і Еліно́р змусила себе сміятися разом із усіма. Але робила вона це через силу. Вона не мала сумніву, кого має на увазі Маргарет, і відчувала, що не витримає, якщо його ім'я стане постійною поживою для прискіпливих жартів місіс Дженнінгс.

Маріанна співчувала їй усім серцем, але тільки погіршила становище, коли, вся червона, сказала Маргарет сердито:

– Не забудь, що всілякі здогадки висловлювати вголос недозволено!

– Це не здогадки, – відповіла Маргарет. – Ти ж мені сама сказала!

Товариство ще більше розвеселилося, і Маргарет влаштували справжній допит.

– Ох, міс Маргарет! Нумо розкажіть нам усе! – благала місіс Дженнінгс. – Назвіть ім'я цього щасливця!

– Не можу, пані. Але я дуже добре знаю його ім'я. І знаю, де він мешкає.

– Авжеж! Ми здогадуємося, де він мешкає. У власному будинку в Норленді, звичайно ж. Гадаю, він – другий парафіяльний священик.

– Ні, він не священик. Він не має жодної з професій.

– Маргарет! – гаряче втрутилася Маріанна. – Ти чудово знаєш, що все це – твої вигадки, і такої людини взагалі не існує.

– Ну, то значить, що він нещодавно помер, Маріанно, бо я певна, що раніше він існував, і прізвище його починається на «еф».

У цю мить леді Мідлтон зауважила, що «погода стоїть надто дощовита», і Еліно́р відчула до неї глибоку вдячність, хоча чудово розуміла, що її милість втрутилася не заради неї, а тому лише, що терпіти не могла нечемних кпинів, якими так обожнювали розважатися її чоловік та матінка. Полковник Брендон, завжди делікатний до почуттів інших людей, не забарився

приєднатися до обговорення погоди. Потім Віллоубі відкрив кришку фортепіано і попросив Маріанну зіграти. Ці старання різних людей змінити розмову мали успіх, і неприємна тема була полишена. Проте Еліно́р не так легко оговталася від тривоги, яку вона в ній збудила.

Того ж вечора утворилася компанія, щоб наступного дня податися на оглядини чудового маєтку за дванадцять миль від Бартона, що належав своякові полковника Брендона; без дозволу полковника оглядини були б неможливими, бо власник перебував за кордоном і віддав з цього приводу суворі розпорядження. Тамтешні садки славилися красою, і сер Джон, який їх дуже хвалив, міг вважатися надійним поціновувачем, бо вже десять років як він возив своїх гостей оглядати їх щонайменше двічі на літо. В парку був чималенький ставок, тож уранці можна буде поплавати на човнах. Вони візьмуть вдосталь провізії, вирушать туди у відкритих екіпажах, і все буде зроблено так, щоб пікнік, як завжди, був вдалим.

Дехто з присутніх визнав цей план трохи сміливим для такої пори року, тим більше що останні два тижні не випадало навіть дня без дощу, і Еліно́р умовила залишитися удома місіс Дешвуд, яка вже встигла застудитися.

Розділ 13

Їхня запланована поїздка до Вайтвелла зовсім не справдила сподівань Еліно́р. Вона приготувалася вимокнути, стомитися, пережити незліченні страхи, але справа обернулася навіть гірше: вони взагалі нікуди не поїхали.

На десяту годину компанія зібралася в Бартон-парку, де вони мали поснідати. До світанку йшов дощ, але ранок давав якусь надію, бо хмари розвіювалися і досить часто з-за них проглядало сонце. Всі перебували у веселому настрої і були сповнені рішучості всупереч неприємним несподіванкам зберігати бадьорість.

Вони ще сиділи за столом, коли принесли пошту. Серед листів був лист для полковника Брендона. Він узяв конверт, поглянув на адресу; вираз його обличчя змінився, і він негайно вийшов з їдальні.

– Що з Брендonom? – спитав сер Джон.

Ніхто не мав і гадки, що з ним.

– Сподіваюся, він не отримав поганої звістки, – сказала леді Мідлтон. – Якщо полковник Брендон підвівся з-за столу, навіть не вибачившись переді мною, значить, трапилося щось украй неочікуване.

Хвилин через п'ять полковник повернувся.

– Сподіваюся, ви не отримали поганих звісток, полковнику? – негайно поцікавилася місіс Дженнінгс.

– Дякую, добродійко, зовсім ні.

– Вам пишуть з Авіньйона? Чи вашій сестричці не стало гірше?

– Ні, добродійко. Це лист із Лондона. Звичайний діловий лист.

– Так чому ж він вас схвилював, якщо він діловий і звичайний? Ні-ні, полковнику, ви нас не обдурите! Доведеться вам у всьому зізнатися.

– Бігме, добродійко! – втрутилася леді Мідлтон. – Що ви таке кажете!

– Може, вам повідомили, що ваша кузина Фанні вийшла заміж? – наполягала місіс Дженнінгс, ігноруючи докір дочки.

– Та ні ж бо, кажу вам.

– О, тоді мені зрозуміло, від кого лист, полковнику. Сподіваюся, вона почувається добре.

– Про кого ви говорите, добродійко? – спитав він, злегка червоніючи.

– О! Ви чудово знаєте, про кого.

– Я дуже шкодую, пані, – сказав полковник, звертаючись до леді Мідлтон, – що отримав цього листа саме сьогодні, він стосується справи, яка вимагає моєї негайної присутності в Лондоні.

– В Лондоні! – вигукнула місіс Дженнінгс. – Але що вам робити там о цій порі року?

– Мені надзвичайно сумно відмовлятися від такої приємної компанії, – продовжував він. – Тим більше, що, боюся, без мене вас до Вайтвелла не впустять.

Для них усіх це був жахливий удар!

– А якщо ви напишете записку економці, містере Брендоне? – засмучено спитала Маріанна. – Може, цього вистачить?

Він похитав головою.

– Ми мусимо їхати, хіба ж можна відкладати, коли все готово?! – вигукнув сер Джон. – Ви поїдете до Лондона тільки завтра, Брендоне, і не сперечайтесь!

– Якби це було так легко! Та не в моїй владі відкласти поїздку навіть на день.

– Ви хоча б трохи розповіли нам про цю справу, – сказала місіс Дженнінгс, – а ми б вирішили – можна її відкласти чи не можна.

– Але ж ви затримаєтеся лише на шість годин, – зазначив Віллоубі, – якщо відкладете від'їзд до нашого повернення.

– Я не можу дозволити собі втратити навіть одну годину...

Елінор почула, як Віллоубі тихенько сказав Маріанні:

– Є люди, які терпіти не можуть пікніків, і Брендон належить до них. Просто він боїться схопити нежить і тому вигадав цю історію, щоб не їхати. Готовий поставити п'ятдесят гіней, що лист він написав сам.

– Аніскільки в цьому не сумніваюся, – відповіла Маріанна.

– Мені давно відомо, Брендоне, – сказав сер Джон, – що вас, якщо вже ви прийняли рішення, не перекопати! Але все одно – добре зважте! Міс Кері з сестричкою приїхали з Ньютона, троє сестер Дешвуд пройшли пішки всю дорогу від котеджу, а містер Віллоубі встав аж на дві години раніше звичайного – і все заради пікніка у Вайтвеллі.

Полковник Брендон знову висловив свій жаль, що став причиною такого неприємного розчарування, але водночас запевнив, що вчинити інакше він не може.

– Гарзд, а коли ж ви повернетесь?

– Сподіваюся, як тільки ваші справи в Лондоні будуть закінчені, ми знову побачимо вас в Бартоні, – додала її милість. – А поїздку до Вайтвелла ми мусимо відкласти до вашого повернення.

– Ви дуже люб'язні. Але поки що зовсім невідомо, коли я зможу повернутися, і тому я не можу щось обіцяти.

– А! Він мусить повернутися і обов'язково повернеться! – скрикнув сер Джон. – Якщо до кінця тижня він не повернеться, то я подамся за ним сам!

– Неодмінно, сер Джон, неодмінно! – підхопила місіс Дженнінгс. – Може, тоді ви і дізнаєтеся, що він від нас приховує.

– Знаєте, я не люблю пхати носа в чужі справи. До того ж здається, що ця справа для нього не надто приємна.

Слуга доповів, що коні полковника Брендона подані.

– Ви ж не верхи вирушите до Лондона? – поцікавився сер Джон.

– Ні. Тільки до Хонітона. А звідти я поїду на поштових.

– Ну, коли ви вже вирішили їхати, то бажаю вам щасливої дороги. А може, все-таки передумаєте, га?

– Запевняю вас, це не від мене залежить.

І полковник почав з усіма прощатися.

– Чи є надія, міс Дешвуд, побачити взимку вас і ваших сестер у Лондоні?

– Боюся, що анінайменшої.

– У такому разі я змушений попрощатися з вами на довший термін, ніж мені хотілося б. Маріанні він лише мовчки вклонився.

– Нумо, полковнику, – мовила місіс Дженнінгс. – Скажіть хоч зараз – навіщо ви виїжджаєте?

У відповідь він побажав їй доброго ранку і в супроводі сера Джона вийшов з кімнати.

Тепер, коли ввічливість уже не стояла на перешкоді, докори і обурені вигуки посипалися з усіх боків. Всі знову і знову сходилися на тому, яким прикрим є подібне розчарування.

– А я здогадуюся, що це за справа! – раптом екзальтовано оголосила місіс Дженнінгс.

– Яка ж, добродійко? – майже хором запитали всі.

– Щось трапилося із міс Вільямс, не інакше.

– А хто така міс Вільямс? – спитала Маріанна.

– Як, невже ви не знаєте, хто така міс Вільямс? Певна, що про міс Вільямс ви що-небудь, звичайно ж, чули! Вона – родичка полковника, серденько. І дуже близька. Така близька, що

юним панночкам і знати не слід. – Трохи стишивши голос, вона тут же повідомила Еліно́р: – Це його незаконна дочка!

– Та невже?

– Саме так. Вона – викапаний батько. Ось побачите – полковник відпише їй увесь свій статок.

Коли сер Джон повернувся, він негайно приєднався до загальних нарікань, але на закінчення сказав, що раз уже вони зібралися, то їм слід придумати, як найприємніше провести час. Після недовгої наради всі погодилися, що хоча справжню втіху вони могли знайти лише у Вайтвеллі, але прогулянка в екіпажах околицями теж може бути якоюсь розрадою. Наказали подати екіпажі. Першим підїхав екіпаж Віллоубі, і ніколи ще Маріанна не сяяла таким щастям, як у ту хвилину, коли вона сіла в нього. Віллоубі вшкварив коней, вони зникли серед дерев парку, і товариство знову побачило їх тільки тоді, коли вони повернулися до Бартона, причому набагато пізніше інших. Обоє були дуже задоволені поїздкою, проте лише в найзагальніших виразах розповіли, що кружляли манівцями, а не вирушили до пагорбів, як інші.

Потім домовилися ввечері потанцювати, а день провести якомога веселіше. До обіду підїхали інші члени сімейства Кері, і сер Джон з великим задоволенням помітив, що за стіл сіло ледь не двадцяттеро осіб. Віллоубі посів своє звичайне місце поміж двома старшими сестрами Дешвуд, місіс Дженнінгс сіла праворуч від Еліно́р, і ще не встигли подати першу страву, як вона, нахилившись до Маріанни позаду Еліно́р і Віллоубі, сказала досить голосно, щоб почули і вони:

– А я вивела вас на чисту воду, попри ваші хитрощі! Мені відомо, де ви провели ранок. Маріанна зашарілася і похапцем спитала:

– Ну й де ж?

– А хіба ви не знали, – втрутився Віллоубі, – що ми каталися в моєму екіпажі?

– Як же не знати, містере Шибенику?! Саме тому я і спиталася, де саме ви каталися... Сподіваюся, міс Маріанно, ваш майбутній будинок вам сподобався. Він дуже великий, як мені добре відомо, але я вважаю, що до мого першого візиту ви його умеблюєте наново, бо коли я була там востаннє шість років тому, тоді вже в цьому була нагальна потреба.

Маріанна відвернулася, неабияк збентежена. Місіс Дженнінгс дружлюбно розсміялася, і Еліно́р довелося вислухати, як та, твердо вирішивши дошукатися істини, не більше і не менше як підіслала свою покоївку до грума містера Віллоубі і таким чином встановила, що вони їздили в Алленхем і провели там чимало часу, гуляючи садом і оглядаючи будинок.

Еліно́р не повірила власним вухам. Вона не могла навіть уявити, щоб Віллоубі запросив Маріанну, а та погодилася увійти до будинку місіс Сміт, з якою була абсолютно незнайома.

Щойно вони покинули їдальню, як Еліно́р спитала про це Маріанну, і, на свій превеликий подив, з'ясувала, що місіс Дженнінгс анітрохи не схибала проти істини.

Маріанна навіть розсердилася на неї, що та сумнівалася.

– Чому ти гадаєш, Еліно́р, що ми не могли поїхати туди і оглянути будинок? Адже ти сама не раз висловлювала таке бажання!

– Так, Маріанно. Але я не переступила б його поріг без відома місіс Сміт і в товаристві одного лише містера Віллоубі.

– Але містер Віллоубі – єдина людина, що має право показувати цей будинок, а позаяк ми їхали в кабріолеті, то нікого третього з нами бути не могло. У мене ще ніколи не було такого приємного ранку!

– Боюся, – сказала Еліно́р, – приємність не завжди є свідченням пристойності.

– Навпаки, Еліно́р, більш надійного свідчення і знайти не можна. Коли б я пішла супроти вимог справжньої пристойності, то весь час відчувала б це: адже, вчиняючи погано, ми завжди це усвідомлюємо, і в такому разі я не мала б ніякої приємності взагалі.

– Але, мила Маріанно, тепер, коли тобі довелося вислухати нестерпно безцеремонні натяки, невже ти не переконалася в необачності своєї поведінки?

– Якщо вважати безцеремонні натяки місіс Дженнінгс доказом порушення пристойності, всі ми тільки те й робимо, що порушуємо їх кожну мить нашого життя. Її осуд зачіпає мене не більше, ніж її похвала. Я не бачу нічого поганого в тому, що гуляла в саду місіс Сміт і оглянула її будинок. З часом вони належатимуть містеру Віллоубі і...

– Навіть якби з часом їм судилося належати тобі, Маріанно, все одно твоєму вчинку виправдання немає.

Цей натяк змусив Маріанну почервоніти, але неважко було помітити, що це скоріше рум'янець задоволення. Серйозно поміркувавши хвилин десять, вона підійшла до сестри і з радісним хвилюванням у голосі сказала:

– Мабуть, Елінор, мені справді не слід було їздити в Алленхем, але містер Віллоубі неодмінно хотів показати мені маєток. І будинок прекрасний, повір мені. На другому поверсі є чарівна вітальня, яка через свої розміри є особливо зручною для постійного користування. І якби добре обставлена, нічого чарівнішого і уявити собі було б неможливо. Кутова кімната, вікна виходять на два боки. З одного видно галявинку для гри в крокет, а далі – гай на крутосхилі, з другого видно церкву, село і високі безлісі пагорби вдалині, від яких ми так часто приходили у захват. Правда, ця кімната виглядала не найкращим чином через край убогі меблі, але якщо її обставити заново... двохсот фунтів, каже Віллоубі, вистачить, щоб перетворити її на одну з найчарівніших літніх віталень в Англії.

Якби їм не заважали інші, то Елінор довелося б вислухати від своєї сестри такий же захоплений опис кожної кімнати в Алленхемі.

Розділ 14

Раптовий від'їзд полковника Брендона з Бартон-парку і його наполегливе бажання приховати причину дивували місіс Дженнінгс, захопивши її увагу, ще два-три дні, і вона продовжувала робити всілякі припущення, на що була велика майстриня, як і всі ті, кому завжди кортить дізнатися, що, навіщо і чому роблять

їхні знайомі. Вона майже без упину міркувала про можливі причини, не сумнівалася, що звістку він отримав погану, і перебирала всілякі біди, які тільки могли його спіткати, твердо вирішивши, що хоча б кількох з них йому не уникнути.

– Цілком очевидно – трапилося щось сумне, – розмірковувала вона, – це видно з його обличчя. Бідолаха! Мабуть, йому непереливки! Маєток у Делафорді ніколи не приносив більше двох тисяч на рік, а його брат залишив усе в страшенному безладі. Ясно, що його змусили поїхати саме фінансові справи – а які ж іще? От хотілося б знати напевне! Все на світі за це віддала б! А може, причиною тут міс Вільямс – а він, між іншим, так зніжковів, коли я згадала про неї! Може, вона досі в Лондоні? Аякже, точно в Лондоні, бо вона завжди була така хвороблива! Б'юся об заклад – причиною тут є міс Вільямс. Навряд чи в нього могли трапитися грошові неприємності саме зараз, бо він обачливий господар і напевно вже звільнив маєток від боргів. Але все-ж таки – що ж це може бути? Може, його сестрі в Авін'йоні стало гірше і вона послала за ним? Ось тому він так і поспішав! Тоді я від душі бажаю йому благополучного кінця всім його тривогам і добру дружину на додачу.

Так міркувала, так промовляла до самої себе місіс Дженнінгс, міняючи думку з кожним новим припущенням, які всі – по мірі їх виникнення – вважалися нею однаково ймовірними. Елінор, хоча вона і брала щиро до серця благополуччя полковника Брендона, не сушила собі голову над його поспішним від'їздом, як того хотілося б місіс Дженнінгс. Вона зовсім не вважала, що ця обставина заслуговує на таке тривале здивування і на такі численні припущення, і думки її поглинала зовсім інша непроникна таємниця. Вона дивувалася – чому так незрозуміло довго Віллоубі та її сестра мовчали про те, що – як вони добре знали – було таким цікавим для решти товариства? І з кожним днем мовчання це ставало все більш незбагненим і несумісним з натурою обох. Елінор не могла зрозуміти, чому вони відверто не скажуть матері і їй те, що вже так відверто засвідчили їхні стосунки. Вона цілком припускала, що з весіллям доведеться почекати, оскільки вважати Віллоубі багатим, хоча він собі ні в чому не відмовляв, особливих причин не було. Його маєток, за розрахунками сера Джона, приносив на рік фунтів сімсот-вісімсот, але жив він на ширшу ногу, ніж дозволяв такий доход, і часто скаржився на безгрошів'я. Тій дивній таємничості, яку вони накидали на свої заручини – хоча ця таємничість нічого не могла приховати, – Елінор пояснення не знаходила. Подібна потаємність так не відповідала їхнім характерам і поведінці, що деколи в її душу закрадалися сумніви: а чи не дали вони одне одному слово, і цих сумнівів було достатньо, щоб завадити їй поставити Маріанні пряме запитання.

Поведінка Віллоубі здавалася кращим свідченням його до них усіх ставлення. Маріанну він оточував усією ніжністю, на яку тільки здатне закохане серце, а з її матір'ю і сестрами тримався як шанобливий син і ласкавий брат. Здавалося, котедж став для нього другим домом, і він проводив у них набагато більше часу, ніж в Алленхемі. І щоразу, коли їх усіх не запрошували до Бартон-парку, його вранішня прогулянка майже незмінно завершувалася там, де всю решту дня він проводив з Маріанною; там же, лежачи біля ніг Маріанни, проводив свій час і його улюблений собака.

Якось увечері, через тиждень після від'їзду полковника Брендона, він, здавалося, дав особливу волю прихильності до всього, що його оточувало у них. Місіс Дешвуд заговорила про

свій намір взятися навесні за перебудову котеджу, і він почав палко заперечувати проти будь-яких змін будинку, котрий його упередженим очам являв саму досконалість.

– Як! – вигукнув він. – Перебудувати цей милий котедж? Ні. На це я ніколи своєї згоди не дам. Якщо тут хоч трохи зважають на мої почуття, до його стін не додасться жодного каменя, а до його висоти – жодного дюйма.

– Не турбуйтеся, – відказала міс Дешвуд. – Не трапиться нічого подібного. У мами ніколи не набереться на це достатньо грошей.

– Широ цьому радий! – скрикнув він. – Нехай же вона буде завжди бідною, якщо не може знайти для своїх грошей кращого застосування.

– Дякую вам, Віллоубі. Але можете бути впевнені, що ніякі поліпшення не спокусять мене принести в жертву ніжність, яку ви чи хто-небудь інший, кого я люблю, можуть почувати до цих стін. Повірте, яка б вільна сума не опинилася в моєму розпорядженні після весняного підбиття рахунків, я краще залишу її без ужитку, ніж витрачу на те, що завдасть вам таких страждань! Але ж неже ця споруда дійсно вам так подобається, що ви не бачите в ній ніяких недоліків?

– Надзвичайно! – відповів він. – У моїх очах цей котедж – сама досконалість. Більше того, на мій погляд, щастя можливе лише в такому будиночку, і будь я достатньо багатий, то негайно зніс би Комбі-Магну і побудував його заново точно за планом вашого котеджу.

– Разом з темними вузькими сходами і димною кухнею, еге ж? – зауважила Елінор.

– Неодмінно! – вигукнув він з тим же запалом. – І з ними, і з усім, що в ньому є. Так, щоб і зручностями, і незручностями він не відрізнявся від цього будинку. Тільки тоді, тільки точно під таким же дахом зможу я бути в Комбе так само щасливим, як і в Бартоні.

– Дозволю собі припустити, – сказала Елінор, – що всупереч більш просторим кімнатам і ширшим сходам ваш власний будинок здаватиметься вам таким же бездоганим, як і цей.

– Безперечно, є щось таке, що здатне зробити його незрівнянно дорожчим для мене, – відповів Віллоубі, – але право вашого котеджу на мою прихильність назавжди залишиться особливим.

Місис Дешвуд радісно поглянула на Маріанну, чії прекрасні очі були спрямовані на Віллоубі з виразом, що не залишав анінайменшого сумніву – як добре вона його розуміє.

– Скільки разів, – продовжував він, – перебуваючи рік тому в Алленхемі, бажав я, щоб Бартонський Котедж перестав бути пустою! Проходячи або проїжджаючи повз нього, я завжди милувався його мальовничим місцем розташування і засмучувався, що в ньому ніхто не живе. Я й гадки не мав, що тільки-но я приїду наступного року, як тут же почую від місис Сміт, що Бартон Котедж хтось винаймає. Ця новина пробудила в мені таку цікавість і таку радість, що їх можна назвати не чим іншим, як передчуттям щастя, яке на мене чекало. Чи не так, Маріанно? – додав він, стишуючи голос, а потім вів далі попереднім тоном: – І ось саме цей будинок ви і замислили зіпсувати, місис Дешвуд! Позбавити його простоти заради уявних поліпшень? Цю милу вітальню, де почалося наше знайомство і де відтоді ми провели стільки щасливих годин, ви зведете до передпокою, і всі байдуже проходилимуть через кімнату, яка дотепер була чарівнішою, затишнішою і зручнішою за будь-які найвеличніші апартаменти, які тільки є на світі!

Місис Дешвуд знову запевнила його, що про подібну перебудову більше і мови не буде.

– Ви такі добросерді! – відповів він із запалом. – Ваша обіцянка мене заспокоїла. Але додайте до неї ще одну і зробіть мене щасливим. Завірте мене, що не тільки ваш будинок залишиться таким, як і був, але й ви, і ваше сімейство завжди будете такими ж незмінними, як і ваш будинок, і завжди ставитиметеся до мене з тією добротою, яка робить для мене таким дорогим усе, що з вами пов'язане.

Обіцянка була охоче дана, і до кінця вечора Віллоубі поведився так, що не можна було сумніватися ні в його почуттях, ні в щасті, що його охопило.

– Ви у нас завтра обідаєте? – спитала місіс Дешвуд, коли він почав прощатися. – Вранці я вас не кличу, бо ми маємо піти до Бартон-парку, щоб зробити візит леді Мідлтон. Віллоубі обіцяв бути в них о четвертій годині.

Розділ 15

Наступного дня місіс Дешвуд вирушила до леді Мідлтон з двома дочками: Маріанна визнала за краще залишитися вдома під якимось не дуже переконливим приводом, і її мати, не сумніваючись, що напередодні Віллоубі обіцяв прийти, поки їх не буде, не мала проти цього жодних заперечень.

Повернувшись з Бартон-парку, вони побачили перед котеджем кабріолет Віллоубі і його слугу, і місіс Дешвуд переконалася у вірності своєї здогадки. Саме це вона і передбачала. Але в будинку її чекало дещо таке, про що ніяка інтуїція її не попередила. Тільки вони увійшли до коридору, як з вітальні вибігла вкрай схвильована Маріанна, притискуючи хустку до очей. Вона піднялася сходами, не помітивши їх. Здивовані і стривожені, вони попрямували в кімнату, яку вона щойно покинула, і побачили там тільки Віллоубі, який, притулившись до каміна, стояв до них спиною. На їхні кроки він обернувся. Його обличчя відбивало ті самі почуття, що охопили Маріанну.

– Що з нею трапилося? – вигукнула місіс Дешвуд. – Вона захворіла?

– Сподіваюся, що ні, – відповів Віллоубі з удаваною бадьорістю. І з вимученою посмішкою додав: – Захворіти повинен я, оскільки мене уразило страшне розчарування.

– Розчарування?

– Так, бо я вимушений відмовитися від вашого запрошення. Нині вранці місіс Сміт вдалася до влади, яку багатство має над бідними, залежними родичами, і дала мені невідкладне доручення до Лондона. Мене щойно відправили в дорогу; я попрощався з Алленхемом і, щоби втішити себе, заїхав попрощатися з вами.

– До Лондона! І саме сьогодні вранці?

– Так, майже невідкладно.

– Який жаль! Але місіс Сміт ви, зрозуміло, відмовити не можете. І, сподіваюся, її доручення розлучить нас з вами ненадовго.

Відповідаючи, він почервонів.

– Дякую за вашу доброту. Але повернутися в Девоншир відразу я не зможу. У місіс Сміт я гостюю не частіше одного разу на рік.

– А що – окрім місіс Сміт, у вас тут друзів немає? І окрім Алленхема, вас ніде в тутешніх краях не приймуть? Соромтеся, Віллоубі! Щоб гостювати у нас, вам не потрібне ніяке запрошення!

Він почервонів іще сильніше, похнюпився і тільки й сказав:

– Ви такі добрі до мене...

Місіс Дешвуд з подивом подивилася на Елінор, яка була здивована не менше. Кілька секунд панувало мовчання. Його перервала місіс Дешвуд.

– Можу лише додати, милий Віллоубі, що в Бартон Котеджі вам завжди раді. Я не наполягатиму, щоб ви повернулися відразу ж, оскільки лише ви одні можете судити, як подивилася б на це місіс Сміт. З цього приводу я не збираюся ставити під сумнів ані ваш намір їхати, ані необхідність цієї поїздки.

– Мої справи нині, – знічено відповів Віллоубі, – є такими, що... що... боюся... я не зможу тішити себе надією...

Він замовк. Від подиву місіс Дешвуд не могла вимовити ані слова, і запало нове мовчання. Цього разу першим заговорив Віллоубі.

– Не варто отак баритися з від'їздом, бо це нерозумно, – вимовив він з легкою посмішкою. – Не буду розтягувати свої страждання, залишаючись серед друзів, чиїм товариством мені вже не дано насолоджуватися.

Потім він квапливо попрощався з ними і вийшов з вітальні.

Вони побачили, як він вскочив у кабриолет і через мить зник за поворотом.

Місіс Дешвуд, надто збентежена, щоб говорити, відразу ж пішла до себе, аби наодинці вдатися до занепокоєних роздумів, які викликав цей несподіваний від'їзд. Еліно́р була стривожена аніскільки не менше, коли не більше. Вона перебирала в пам'яті їхню розмову з подивом і хвилюванням. Поведінка Віллоубі, коли він прощався з ними, його зніяковілість, удавана жартівливість і, головне, те, що запрошення її матері він вислухав без щонайменшої радості, неохоче, протиприродно закоханому, неприродно для нього, – усе це викликало у неї глибокі побоювання. То вона починала боятися, що він ніколи не мав серйозних намірів, то схилилася до думки, що між ним і її сестрою відбулася бурхлива сварка. Тоді ставало зрозуміло, чому Маріанна вибігла з вітальні в такому розпачі, хоча, з іншого боку, любов Маріанни до нього була такою, що сварка між ними, навіть дріб'язкова, здавалася зовсім неймовірною.

Та хоч якими були обставини їхньої розлуки, горе її сестри сумнівів не залишало, і Еліно́р з ніжним співчуттям уявила собі той несамовитий розпач, до якого Маріанна вдається, не тільки не шукаючи в ньому полегшення, але, навпаки – вбачаючи свій обов'язок у тому, щоб усіляко роз'ятрувати його і посилювати. За півгодини місіс Дешвуд повернулася з почервонілими очима, але без тіні смутку на обличчі.

– Наш милий Віллоубі вже від'їхав від Бартона на кілька миль, Еліно́р, – сказала вона, сідаючи за шитво. – І як тяжко у нього повинно бути на серці!

– Усе це так дивно! Такий раптовий від'їзд! Усе змінилося за одну мить. Ще вчора увечері він був з нами – такий щасливий, такий веселий, такий милий! А сьогодні, з'явившись на якихось десять хвилин... поїхав собі без наміру повернутися! Ні, безперечно, відбулося щось, про що він нам не сказав. Він був зовсім на себе не схожий – і розмовою, і поведінням. Ви, звичайно, теж добре помітили цю перемену! Так що ж трапилося? Чи вони посварилися? З якої ще причини він став би ігнорувати твоє запрошення?

– В усякому разі, не через відсутність бажання його прийняти. Я це помітила! Просто він не міг. Я все обдумала і, повір, здатна пояснити те, що спочатку здалося мені не менше дивним, ніж тобі.

– Невже?

– Я всьому знайшла пояснення, які мені здаються цілком переконливими. Але ти, Еліно́р, ти завжди готова сумніватися в чому завгодно, і тебе вони, звичайно, не переконують, я це передбачаю. Але твої слова не змусять мене змінити мою думку. Я не сумніваюся, що місіс Сміт підозрює про його почуття до Маріанни, не схвалює його знайомство з нею (мабуть, стосовно його одруження вона має інші плани) і тому хоче його забрати звідси – а справа, у якій вона посилає його до Лондона, замислена як привід. Йому добре відомо її несхвальне ставлення, він не наважується признатися їй, що заручений з Маріанною, і змушений через своє залежне становище поступитися її задумам і покинути Девоншир на деякий час. Ти, звичайно, відповіси, що, можливо, це і так, але може бути, що й не так. Тільки я не стану слухати твоїх уїдливих пояснень, якщо вони не будуть такими ж переконливими, як і мої. Отже, що ти скажеш, Еліно́р?

– Нічого. Адже ти передбачила мою відповідь.

– Значить, по-твоєму, це може бути і так, і не так? Ох, Еліно́р, твої почуття просто незбагненні! Ти завжди схильна вірити в погане більше, ніж в гарне. Ти вважатимеш за краще зробити Маріанну нещасною, а бідолаху Віллоубі винним, замість того щоб виправдати його! Ти будь-що шукаєш в ньому підступності лише тому, що він попросився з нами без звичайної своєї щирості! А чи не слід зважити на його неухвалюваність або ж на його смуток після такого удару? Невже найвірогідніше пояснення слід безоглядно відкидати лише через те, що йому можна знайти спростування? Хіба чоловік, якого ми всі маємо стільки підстав любити і анінайменшої – думати про нього погано, не мусить в наших очах стояти вище за образливі сумніви?

Не слід забувати, що можуть існувати дуже вагомі причини, котрі, проте, якийсь час необхідно зберігати в таємниці? Врешті-решт, у чому, власне, ти його підозрюєш?

– Мені важко на це відповісти. Проте така раптова переміна в людині мимохить викликає неприємні підозри. Істинною правдою є і те, що для нього, як ви наполягаєте, можна зробити виняток, але я прагну судити про всіх справедливо. Безперечно, у Віллоубі можуть знайтися достатньо вагомі причини для такого вчинку, але ж для нього було б природніше відразу їх оголосити. Іноді виникає необхідність зберігати щось у секреті, але в ньому подібна стриманість мене дивує.

– Проте не став йому у провину насильство над власною природою, якщо цього зажадала необхідність. А ти справді визнала справедливність того, що я говорила на його захист? Тоді я дуже рада, а його – виправдано!

– Не зовсім. Можна припустити, що їхні заручини (якщо вони справді заручені!) слід приховувати від місіс Сміт, і в такому разі Віллоубі було б розсудливіше якийсь час не повертатися до Девонширу. Але ж це не причина тримати в невіданні нас!

– Тримати в невіданні нас? Серденько, ти дорікаєш Віллоубі і Маріанні за потаємність? Це вже справді дивно! Адже щодня твій погляд дорікав їм за необережність!

– Мені потрібен доказ не їхньої взаємної симпатії, – сказала Елінор, – а того, що вони заручені.

– Я нітрохи не сумніваюся ні в тому, ні в другому.

– Але ж ні вона, ні він ані словом вам про це не обмовилися!

– Навіщо мені слова, коли вчинки говорять набагато виразніше? Здається, його ставлення до Маріанни і до усіх нас, в усякому разі, за останні півмісяця, неспростовно доводило, що він кохає її і бачить в ній свою майбутню дружину, а до нас почуває приязнь близького родича, чи не так? Хіба ми не розуміли одне одного цілком? Хіба його погляди, його манера триматися, його шаноблива і дбайлива увага не просили моєї згоди на їхній шлюб щодня і щогодини? Елінор, дитино моя, хіба ж можна сумніватися в тому, що вони заручені? Звідки в тебе такі підозри? Хіба можливо, щоб Віллоубі, безперечно знаючи про кохання твоєї сестри до нього, попрощався б із нею, ймовірно, на довгі місяці і не зізнався у взаємності? Щоб вони розсталися, не обмінявшись клятвами?

– Мушу визнати, – відповіла Елінор, – що про їхні заручини свідчать усі обставини, окрім однієї. І ця обставина – їхнє повне мовчання з цього приводу, і для мене воно майже переважає інші свідчення.

– Та що ти таке кажеш! Погані ж думки ти мусиш бути про Віллоубі, якщо після того, як вони так відкрито і постійно шукали товариства одне одного, природа їхніх стосунків здатна викликати в тебе сумніви! Невже ти думаєш, що він увесь цей час придурювався? Ти вважаєш, що він до неї байдужий?

– Ні, я так не думаю. Він не може не кохати її, і я впевнена, що він її кохає.

– Дивне якесь кохання, якщо він покидає її з тією безтурботністю, з тією байдужістю до майбутнього, які ти йому приписуєш!

– Не забувайте, мила матінко, що я ніколи не вважала, наче все вже вирішено. Не заперечую – у мене були сумніви, але вони слабшають і, ймовірно, скоро зовсім розвіються. Якщо ми дізнаємося, що вони листуються, то всі мої побоювання будуть даремними.

– Оце так поступка! Якщо ти побачиш, що їх у церкві благословляє священник, то тільки тоді, мабуть, погодишся, що вони мають намір одружитися. Не сміши мене! Але мені такі докази не потрібні. На мою думку, не відбулося нічого, що могло б виправдати подібне недовір'я. Ні тіні потайливості, ні приховувань, ні вдавання. Сумніватися у своїй сестрі ти не можеш, отже, підозра твоя падає на Віллоубі. Але чому? Хіба він не благородна людина з чутливим серцем? Було в його поведінці хоч що-не-будь, що здатне вселити тривогу? Чи можна вбачати в ньому підступного ошуканця?

– Сподіваюся, що ні, гадаю, що ні! – вигукнула Еліно́р. – Віллоубі мені подобається, справді подобається, і сумнів у його чесності завдає мені не менше страждань, аніж вам. Він виник мимохіть, і я спробую притлумити його. Зізнаюся, мене збентежило, що вранці він був так мало схожий на себе. Він говорив зовсім не так, як раніше, і ваша доброта не відгукнулася в ньому подякою. Але все це можна пояснити його станом, як ви і сказали. Він щойно попросився з Маріанною, бачив, яка вона засмучена, але, побоюючись викликати незадоволення місіс Сміт, змушений був подолати спокусу негайно сюди повернутися; розуміючи, проте, в якій непристойній, в якій підозрілій ролі відрекомендує його в наших очах відмова від вашого запрошення і посилення на непевність подальших його планів, він, безперечно, міг почувати сором'язливе збентеження і розгубленість. Та все ж відверте, наївне зізнання у своїх утрудненнях, мені здається, додало б йому більше честі і більш відповідало б його характеру. Втім, я не візьму на себе право засуджувати чужу поведінку через те лише, що вона не зовсім відповідає моїм поняттям або не відповідає тому, що мені здається правильним і послідовним.

– Сказано дуже доречно! Віллоубі, безперечно, не заслужив нашого недовір'я. Нехай ми з ним знайомі недавно, але в цих краях він добре відомий, і в кого знайшлося хоча б одне слово осуду? Коли б він мав можливість чинити на свій розсуд і не відкладати одруження, то справді, було б дивно, якби він попросився з нами, не пояснивши мені раніше своїх намірів. Та цього не сталося. Обставини не сприяють їхнім заручинам, оскільки невідомо, коли могло б відбутися весілля, і, мабуть, поки що навіть бажано тримати все це в таємниці – скільки зможемо її зберегти.

Поява Маргарет урвала їхню розмову, і Еліно́р могла на дозвіллі обміркувати доводи матері, визнати правдоподібність багатьох з них і щиро побажати, щоб вірними виявилися вони всі.

Маріанну вони побачили тільки за обідом, коли вона увійшла до їдальні і сіла на своє місце в повному мовчанні. Очі у неї почервоніли і опухли, і здавалося, що вона ледве стримує сльози. Вона уникала їхніх поглядів, їй було несила ні їсти, ні розмовляти, і, коли кілька хвилин по тому мати з мовчазним співчуттям погладила її руку, вона не змогла довше стримуватися і, розридавшись, вибігла з кімнати.

Цей бурхливий відчай тривав увесь вечір. Вона була зовсім розбита і навіть не намагалася взяти себе в руки. Щонайменша згадка про все, що так чи інакше стосувалося Віллоубі, вкидала її в глибокий сум, і хоч як прагнули мати й сестри жаліти бідолаху, хоч би про що вони заводили розмову, вони не могли уникнути тем, які не нагадували б їй про нього.

Розділ 16

Маріанна не пробачила б собі, коли б заснула хоч на мить в першу ніч після розлуки з Віллоубі. Їй було б соромно дивитися в очі матері і сестрам, якби наступного ранку вона не встала з ліжка ще більш стомленою, ніж лягла в нього, але почуття, яким хвилинка полегшення уявлялася зрадою, позбавили її небезпеки такої ганьби. Вона провела безсонну ніч і проплакала майже до ранку. Встала Маріанна з головним болем, була не в змозі вимовити ані слова, проковтнути ані шматочка, кожен хвилину завдаючи болю матері і сестрам і опираючись усім їхнім намаганням втішити її. Уразливість її справді не знала меж.

Коли сніданок скінчився, вона пішла гуляти наодинці і бродила околицями села Алленхем, поринаючи в спогади про минулі радощі, і майже весь ранок оплакувала теперішнє своє горе.

Увесь вечір вона провела, так само поринувши у свою печаль. Переграла всі улюблені пісні, які часто виконувала для Віллоубі, всі дуети, в яких часто зливалися їхні голоси, і сиділа за інструментом, вдивляючись у кожен рядок нот, які він для неї переписував, поки її серце не переповнилося такою печалю, що більше не могло прийняти ані краплі смутку. Її горе отримувало щоденну поживу. Маріанна годинами просиджувала за фортепіано і то співала, то ридала, нерідко вона зовсім не могла співати через сльози, що її душили. В книгах, як і в музиці, вона шукала мук, спричинюваних порівнянням щасливого минулого з гірким сьогоденням. Вона не читала нічого, крім того, що вони читали разом.

Витримати довго таке несамовите горе, звісно, було неможливо, і за кілька днів воно перейшло в тиху меланхолію, але щоденні самотні прогулянки тривали, і деколи обтяжливі думки знову викликали бурхливі напади відчаю.

Від Віллоубі листів не було, але Маріанна, здавалося, їх і не чекала. Мати її дивувалася, а Еліно́р знову охопила тривога. Але місіс Дешвуд, коли наставала потреба в поясненнях, уміла знаходити їх, в усякому разі, для власного задоволення.

– Пригадай, Еліно́р, як часто сер Джон сам привозить нам наші листи з пошти і відвозить їх туди. Ми ж уже погодилися, що певна таємниця необхідна, і не можна не визнати, що зберегти її було б не можна, коли б їх листування проходило через руки сера Джона.

Щодо справедливості цього міркування Еліно́р заперечувати не могла і спробувала повірити, що таких побоювань достатньо для їхнього мовчання. Проте був дуже простий і нехитрий спосіб дізнатися правду і відразу розвіяти всі сумніви, причому, на її погляд, такий простий, що вона прямо порадила матері вдатися до нього.

– Чом би вам відверто не запитати Маріанну, – сказала вона, – заручена вона з Віллоубі чи ні? У вустах матері, та ще такої доброї, такої поблажливої матері, як ви, подібне запитання не може образити або засмутити. В ньому ж говоритиме ваша любов до неї. А Маріанна завжди була відвертою і особливо з вами.

– Ні за що на світі не звернуся я до неї з таким запитанням! Якщо припустити, що, всупереч очевидності, вони все-таки не дали слова одне одному, які муки це питання заподіє! В усякому разі, воно буде вкрай бездушним! Вирвавши у неї зізнання в тому, про що їй поки що не хотілося б розповідати нікому, я навіки – і заслужено – втрачу її довір'я. Я знаю серце Маріанни, знаю, як ніжно вона мене любить, і, звичайно, не остання почую про заручини, коли обставини сприятимуть тому, щоб оголосити про них товариству. Я не стала б добиватися відвертості ні від кого, а вже тим більше від власної дочки, адже почуття обов'язку зашкодить їй ухилитися від відповіді, хоч би як вона того не хотіла.

На думку Еліно́р, така делікатність в подібній справі була зайвою, враховуючи молодий вік своєї сестри, і продовжувала наполягати, але марно: здоровий глузд, здорова обереж-

ність, здорове сестринське занепокоєння були безсилі перед романтичною делікатністю місіс Дешвуд.

Минуло кілька днів, перш ніж сестри і мати Маріанни наважилися згадати ім'я Віллоубі в її присутності. Сер Джон і місіс Дженнінгс не були такими тактовними, і їхні натякання лише додавали болю до і без того болісних і нескінченних годин. Але якось увечері місіс Дешвуд, випадково взявши в руки том Шекспіра, не утрималася і вигукнула:

– Ми так і не дочитали Гамлета, Маріанно! Наш милий Віллоубі поїхав перш, ніж ми дійшли до останнього акту. Але відкладемо книгу до його повернення... Хоча чекати, можливо, доведеться багато місяців...

– Місяців? – скрикнула Маріанна неабияк здивована. – Ні! Лише кілька тижнів.

Місіс Дешвуд її обмовка засмутила, але Елінор зраділа, оскільки слова Маріанни неспростовно доводили, що вона впевнена у Віллоубі і знає про його наміри.

Приблизно через тиждень після розлуки з ним сестрам пощастило переконати Маріанну вирушити, як раніше, разом на прогулянку, замість того щоб блукати наодинці. Досі вона всіляко уникала супроводжувати їх: якщо вони мали намір йти до пагорбів, вона крадькома вислизала в лабіринт манівців; якщо ж вони хотіли податися в долину, вона зникала за яким-небудь схилом, перш ніж вони встигали вийти з будинку. Але врешті-решт Елінор, якій дуже не подобалося це прагнення весь час бути на самоті, наполягла на тому, щоб Маріанна лишилася з ними. По дорозі, що вела з долини, вони йшли майже не розмовляючи, оскільки Маріанна ледве володіла собою, і Елінор, здобувши одну перемогу, остерігалася додати щось до цього. Вони досягли виходу з долини, де горби поступалися місцем такій же родючій, хоча і менш мальовничій рівнині, і перед ними відкрився довгий поштовий шлях, яким вони приїхали до Бартона. Раніше вони ніколи не ходили в цьому напрямі так далеко і тепер зупинилися, щоб з місця, до якого вони ще жодного разу не потрапляли під час їхніх прогулянок, пильніше придивитися до пейзажу, який відкривався з вікон їхнього котеджу.

Незабаром на фоні ландшафту вони помітили фігуру, що рухалася: до них наближався якийсь вершник. Декілька хвилин опісля вони розгледіли, що це не фермер, а джентльмен, і ще через мить Маріанна вигукнула із захопленням:

– Це він! Це точно він! – І заквапилася назустріч.

Але Елінор тут же вигукнула:

– Маріанно, ти помиляєшся! Це не Віллоубі. Цей джентльмен нижчий на зріст і має інший вигляд.

– Та ні ж бо! – палко заперечила Маріанна. – Звичайно ж, це він. Його постава, його плащ, його кінь! Я знала, знала, що він незабаром повернеться!

Вона прискорила кроки, але Елінор, не сумніваючись, що перед ними не Віллоубі, поквипилася наздогнати сестру, щоб уникнути неминучої незручності. Тепер їх від вершника відділяло лише кроків п'ятдесят. Маріанна поглянула ще раз, і відчай стиснув її серце. Вона обернулася і майже побігла назад, але тут же до неї долинули голоси обох її сестер, до яких приєднався третій, майже такий же знайомий, як голос Віллоубі: вони всі просили її зупинитися. Вона підкорилася, із подивом обернулася і побачила перед собою Едварда Феррара.

Тільки йому у всьому світі могла вона вибачити те, що він не Віллоубі, тільки йому могла вона привітно усміхнутися.

І вона усміхнулася, майже крізь сльози, і, побачивши щастя сестри, на якийсь час забула про власне гірке розчарування.

Едвард спішився, віддав поводи слугі і пішов з ними до Бартона, куди прямував, маючи намір погостювати у них.

Усі троє привіталися з ним дуже сердечно, а особливо – Маріанна, якій, здавалося, його поява була приємнішою, ніж самій Елінор. Власне кажучи, в зустрічі Едварда з її сестрою Маріанна знову відчула ту ж незрозумілу холодність, яку в Норленді так часто помічала в

поведінці їх обох. Особливо її вразив Едвард, який і виглядав і висловлювався зовсім не так, як належить закоханим у подібних випадках. Він здавався збентеженим, немовби зовсім їм не зрадів, на обличчі його не відобразилося ані захоплення, ані навіть просто задоволення, сам він майже нічого не говорив, лише відповідав на питання і не подарував Еліноर жодного знаку особливої уваги. Маріанна дивилася, слухала, і її подив усе зростав. Едвард почав навіть вселяти їй щось схоже на неприязнь, і отже, як неминуче сталося б у будь-якому випадку, її думки знову повернулися до Віллоубі, чії манери являли собою такий різкий контраст з манерами її можливого зятя.

Після короткої мовчанки, що змінила перші вигуки і вітання, Маріанна спитала у Едварда, чи приїхав він прямо з Лондона. Ні, він уже півмісяця, як у Девонширі.

– Півмісяця! – повторила вона, вражена тим, що він уже стільки часу перебував неподалік від Елінор і не знайшов часу побачитися з нею раніше.

Він із деяким збентеженням додав, що гостював у знайомих в околицях Плімута.

– А чи давно ви були в Сассексі? – спитала Елінор.

– Десь місяць тому я заїжджав до Норленда.

– І як же виглядає наш милий Норленд? – скрикнула Маріанна.

– Наш милий Норленд, – сказала Елінор, – напевно, виглядає так само, як і завжди о цій порі року. Ліси і стежки густо всипані опалим листям.

– О! – вигукнула Маріанна. – З яким захопленням, бувало, я спостерігала, як воно облітає! Як я насолоджувалася, коли вітер закручував їх вихорами довкола мене під час прогулянок! Які почуття будили і вони, і осінь, і саме повітря! А тепер там нікому милуватися ним. У ньому вбачають тільки непотрібне сміття, поспішають вимести його, сховати подалі від очей!

– Бо не всі, – зауважила Елінор, – поділяють твою пристрасть до сухого листа.

– Так, люди нечасто поділяють мої почуття, нечасто їх розуміють. Але іноді... – Тут вона поринула в задуму, але невдовзі оговталася і продовжувала: – Погляньте, Едварде, – почала вона, вказуючи на пейзаж перед ними, – ось Бартонська долина. Погляньте, чи зостанетесь ви незворушні, якщо зумієте? Погляньте на ці пагорби. Чи доводилося вам бачити що-небудь подібне? Зліва серед цих гаїв і насаджень лежить Бартон-парк. Звідси видно невелику частину будинку. А ген там, за найвіддаленішим і найвеличнішим пагорбом ховається наш котедж.

– Місцевість тут дуже мальовнича, – відповів Едвард, – але взимку долина, мабуть, утопає в багнюці.

– Як можете ви згадувати про багнюку, бачачи перед собою таку красу!

– Тому лише, – відповів він із посмішкою, – що бачу перед собою вельми брудний путівець.

– Дивно! – стиха сказала Маріанна сама собі.

– А як ваші нові знайомі? Мідлтони – приємні люди?

– Ой, ні! – відповіла Маріанна. – Нам так з ними не пощастило!

– Маріанно! – з докором вигукнула її сестра. – Соромся! Це дуже достойні люди, містер Феррар і вони ставляться до нас дуже приязно. Невже ти забула, Маріанно, скільки приємних днів ми провели дякуючи їм?

– Ні, не забула, – неголосно відповіла Маріанна, – як і не забула про всі болісні хвилини.

Елінор пропустила її слова повз вуха і постаралася розважити гостя розмовою про їхнє нове житло, про його розташування та інше, іноді добиваючись від нього ввічливих запитань і зауважень. Його холодність і стриманість завдавали їй болю, викликали досаду і навіть роздратування. Але, вирішивши виходити тільки з минулого, а не з теперішнього часу, вона нічим не виказала того, що відчувала, і трималася з ним так, як, на її думку, вимагав той факт, що вони – родичі.

Розділ 17

Місіс Дешвуд здивувалася лише на мить: вона вважала, що ніщо природніше за його приїзд у Бартон трапитися не могло, і не скупилася на радісні вигуки і привітання. Ніяка соромливість, холодність і стриманість не встояла б проти такого ласкавого прийому (а вони покинули його ще до того, як він переступив поріг котеджу), привітність же місіс Дешвуд і зовсім змусила їх безслідно зникнути. Та і не могла людина, закохана в одну з її дочок, не перенести частину свого почуття і на господиню, і Еліно́р з полегшенням помітила, що він знову став схожий на себе. Немов прихильність до них усіх знову воскреснула в його серці, і інтерес до їхнього благополуччя здавався непідробним. Проте якась сумовитість не полишала його: він розхвалював котедж, захоплювався видами з вікон, був уважний і люб'язний, але сумовитість не проходила. Вони це помітили, і місіс Дешвуд, приписавши її бездушності його матері, сіла за стіл, сповнена обурення проти всіх себелюбних і черствих батьків.

– Які ж, Едварде, має нині місіс Феррар плани стосовно вас? – спитала вона, коли після обіду вони розташувалися біля нагрітого каміна. – Від вас, як і раніше, чекають, що ви, всупереч своїм бажанням, станете великим оратором?

– Ні. Сподіваюся, матінка переконалася, що таланту до діяльності на суспільному терені у мене не більше, ніж схильності до неї.

– Але як же ви здобудете славу? Адже на менше ваші близькі не погодяться, а без старанності, без готовності не зупинятися ні перед якими витратами, без прагнення впливати на незнайомих людей, без професії і без упевненості в собі здобути її вам буде нелегко!

– А я навіть намагатися не буду. Я не маю ніякого бажання здобувати популярність, і є всі підстави сподіватися, що мені вона не загрожує. Дяка Господу, насильно зробити мене красномовним і талановитим не зможе ніхто!

– Так, я знаю, що ви позбавлені честолюбства. І дуже помірковані у своїх помислах.

– Гадаю, не більше і не менше, ніж усі люди. Як кожна людина, я хочу бути щасливим, але, як і кожна людина, бути нею можу тільки на свій лад. Велич мене щасливим не зробить.

– О, ще б пак! – вигукнула Маріанна. – Невже щастя може залежати від багатства і величі!

– Від величі, можливо, і ні, – зауважила Еліно́р, – але багатство здатне добряче йому посприяти.

– Соромся, Еліно́р! – вигукнула Маріанна з докором.

– Гроші здатні дати щастя, тільки якщо людина нічого іншого не шукає. У всіх же інших випадках тим, хто має скромний достаток, ніякої радості вони принести не можуть!

– Мабуть, – з посмішкою відповіла Еліно́р, – ми з тобою зможемо порозумітися. Різниця між твоїм «скромним достатком» і моїм «багатством» навряд чи така вже й велика; без них же при нинішньому стані речей, – гадаю, ми обидві заперечувати не станемо, – постійна потреба в тому чи іншому неминуче затьмарюватиме життя. Просто твої уявлення є більш прекраснодушними, ніж мої. Ну, зізнайся, що, на твою думку, означає поняття «скромний достаток»?

– Тисяча вісімсот, дві тисячі фунтів на рік, і не більше.

Еліно́р розсміялася.

– Дві тисячі фунтів на рік! Я ж називаю багатством одну тисячу. Саме таку відповідь я і припускала!

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.